

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
 binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
 Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
 Afzonderlijke nummers. . . » 0.05
 Men abonneert zich voor minstens zes maanden
 ingaande op den dag der eerste toezending f1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel f 0.10
 Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
 » » » 1000 » . - 0.08
 » » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heerengracht of aan den Secretaris, M. A. VAN HEEKEREN, 791 Loosdrechtseweg, beiden Den Haag.

Voor de Administratie, ook wat betreft **Abonnement en Verandering van woelplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb. Voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” **Haagpoort 4**, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
 Het verspreiden van populair kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50). Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één's schenken van f 100, zijn donateur(ri)ce.

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende
 wonende te _____ wenscht
 donateur-trice _____ te worden der Vereeniging „Oost
 en West” tegen een jaarlijksche contributie van
 f _____ den 190
 Handteekening:
 Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.
 Het verslag over den Waters- en Voedingsnood in de Residentie Semarang. — Oost-Indische Berichten. — De Inlandsche Nijverheid. — West-Indische Berichten. — Stelt Nederland belang in Indië? — Propaganda. — Ingezonden. — Van vreemde Koloniën. — Voornaamste Inhoud van Ned. Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail. — Feuilleton.

Het Verslag over den Waters- en Voedingsnood in de Residentie Semarang.

II.

In menig opzicht is dit Verslag voor hem, die den maatschappelijke toestand van Java bestudeert en peinst over de middelen tot genezing, van het grootste gewicht. Waar de oorzaken van den noodlottigen stand van zaken worden behandeld is de commissie, naar onze meening, echter vervallen in de ernstige misvatting van tusschen oorzaken en aanleidingen een onderscheid te maken, dat niet scherp genoeg is geteekend.

Dat de fout van het door elkander mengen van oorzaken en aanleidingen, bij het beoordeelen van de wereldgebeurtenissen veelvuldig wordt begaan, zal wel door niemand worden tegengesproken en met groote dankbaarheid hebben wij ons dan ook steeds herinnerd, hoe een professor in de geschiedenis, van wiens lessen wij het voorrecht hadden in onze jeugd partij te trekken er, bij zijn onder-

wijs, met klem op wees, dat menige calamiteit onjuist werd beoordeeld en bevochten, omdat men de aanleidingen dikwijls met de oorzaken verwarde. Het was vooral bij de behandeling der Fransche staatsomwenteling van het laatst der 18de eeuw, dat hij ons die les krachtig op het hart drukte er bijvoegende, dat de toen levende maatschappij voor veel ellende zou zijn gespaard gebleven, wanneer de machthebbers uit die dagen, de zeer diep liggende oorzaken van de ontevredenheid van het volk behoorlijk hadden gepeild.

In hoofdstuk V op blz. 110 van het verslag lezen wij:

Uit de in hoofdstuk III opgenomen beschrijving van het ontstaan van den tegenwoordigen toestand in de noodlijdende streken van de residentie Semarang is voldoende gebleken, dat rampen van hoogerhand en onvoorziene omstandigheden als aanleidende oorzaak van dien toestand moeten worden aangemerkt 1).

Waar gedurende bijna twee volle jaren de weersgesteldheid van dien aard is, dat de rijstaanplant te weinig, de aanplant van tweede gewassen te veel regen krijgt, of omgekeerd, waar tegelijkertijd de veestapel van de bevolking geteisterd wordt door eene besmettelijke ziekte, die duizenden karbonwen wegsleept en de krachten van de bevolking zelve langzaam gesloopt worden door herhaalde koorts- en cholera-epidemiën, daar zal zulks, zelfs in streken die van nature meer bevoorrecht zijn dan de noodlijdende streken in Semarang, een nadeeligen invloed uitoefenen op den algemeenen toestand.

In welke mate die invloed zich zal doen gevoelen, welke omvang de door hoogergenoemde omstandigheden veroorzaakte ramp zal aannemen, hangt in hoofdzaak af van het weerstandsvermogen dat een streek bezit op het oogenblik, dat zij door onvoorziene rampen als bovenbedoeld wordt getroffen.

In de verschillende hierboven vermelde afdelingen en districten van de residentie Semarang nu was het weerstandsvermogen op dat oogenblik over het algemeen gering.

Ondercheidene oorzaken, waarvan sommige van permanenten, andere van tijdelijken aard, hebben in den loop der jaren tot dat gering weerstandsvermogen geleid.

In de eerste plaats behoort als zoodanig genoemd te worden de topografische en geologische gesteldheid van het land en de aard van het volk. In beide opzichten verkeerde de hierbesproken streken der residentie Semarang in minder gunstige omstandigheden. De topografische en geologische gesteldheid van den bodem is oorzaak van watergebrek enerzijds (Grobogan) van te veel water anderzijds (Noord-Demak, Koedoes, Pati). En de bevolking is in verschillende streken, wellicht tengevolge van de rampen die haar ook in vroegere jaren meermalen troffen, onverschillig van aard geworden, fatalistisch berustend in hetgeen haar overkomt en weinig geneigd om mede te werken tot behartiging van haar eigen belang.

1) Als dieper liggende oorzaak van de rampen, die Midden-Java getroffen hebben, is o.a. genoemd de voortdurende toename van de bevolking zonder evenredige toename van de uitgestrektheid bouwgrond, waardoor dus ten slotte de bouwgrond-aandeelen niet meer voldoende zouden zijn voor het levensonderhoud van een gezin. Voor de noodlijdende streken in de Residentie Semarang kan deze oorzaak niet gelden. De bevolkingsdichtheid is daar niet groot (zie Bijlage B van dit Verslag) en speciaal in Demak en Grobogan zijn de bouwgrond-aandeelen zoo groot, dat zij, bij welslagen van het gewas, ruim voorzien kunnen in de behoefte van het gezin.

De alom heersche droogte neemt van uur tot uur toe, naarmate men de eentonige vlakte verder intrekt. De rijstvelden, waarvan men nog de omtrekken kan zien, zijn als door een brand verwoest.

De giestvelden, hoewel eenigszins meer weerstandbiedend, zijn toch grotendeels geel geschroeid, hopeloos verloren; en in die, welke nog levensteekken vertoonen, zijn van takken gemaakte verhoogingen aangebracht, waarin wachters gezeten zijn, om de ratten en vogels te verjagen, die anders alles zouden opeten: deze arme, door den hongersnood belaagde menschen trachten de enkele korrels, die hun overblijven, te vrijwaren tegen den allesverlindenden honger van de dieren des velds.

Tegen zonsopgang zie ik eindelijk de stad Hyderabad vóór mij liggen, een witte massa in een warreling van witte stofwolken, zeer muzelmanach van karakter, met hare terrasvormige daken en spits opgetrokken minarets. De boomen in den omtrek hebben hunne bladeren grotendeels verloren, zijn verdord en kwijnend, en brengen in deze verzengende luchtstreek een al zeer droeve, herfstachtigen indruk teweeg.

De rivier, welke langs de benedenstad loopt, door een bedding, breed genoeg voor een grooten stroom, is bijna uitgedroogd; er is zóó weinig water in, dat men het nauwelijks ziet. Troepjes olifanten, even grijs van kleur, als de modder langs de oevers, zakken langzaam tot op het midden

Kan het weerstandsvermogen van eene in deze omstandigheden verkeerende bevolking uit den aard der zaak niet groot zijn, wel kan getracht worden dat weerstandsvermogen te verhoogen door verschillende maatregelen op het gebied van cultures, erfbeplanting, politie, hygiëne enz.

Hetgeen in dit opzicht van Bestuurswege verricht is, kan mede beschouwd worden als een factor, waardoor het weerstandsvermogen van een volk wordt beheerscht.

De Commissie mist de gegevens om te beoordeelen of in vroegere jaren maatregelen als hierbedoeld inderdaad op uitgebreide schaal en onder behoorlijk toezicht genomen zijn, doch wel kan zij constateeren dat, indien zulks is geschied, het beoogde doel: algemeene verhooging van het weerstandsvermogen der bevolking, daardoor niet is bereikt.

Tot den noodlijdenden toestand in sommige streken van de residentie Semarang hebben dus aanleiding gegeven de onregelmatige weersgesteldheid gedurende twee achtereenvolgende jaren, koorts- en cholera-epidemiën die de krachten der bevolking sloopten en veeziekte, die duizende karbonwen wegnam.

De oorzaak was echter het gebrek aan weerstandsvermogen der bevolking, dat ook aan de gevolgen der koorts- en cholera-epidemiën niet vreemd is gebleven en trouwens ook in andere streken van Java, waar buitengewone tegenspoeden daartoe aanleiding gaven, overal, groote sterfte en soms hongersnood als gevolgen had.

Waar nu de commissie de algemeene armoede in de geteisterde streken in de eerste plaats toeschrijft aan de topografische en geologische gesteldheid en daarna aan de fatalistische berusting der bevolking, doet dit laatste ons denken aan de zoo dikwijls door ons bestreden legendarische luiheid van den Javanen.

De commissie zegt verder, niet te kunnen beoordeelen of er vroeger van Bestuurswege voldoende maatregelen werden genomen om de welvaart te bevorderen.

Naar onze overtuiging en wij putten die ten deele uit het Verslag zelve, is er echter van Bestuurswege veel nagelaten, wat had kunnen dienen om het weerstandsvermogen op peil te houden of weer daarop terug te brengen.

Om daarvan een enkel bewijs te leveren, nemen wij ten deele over, de lijdensgeschiedenis der ontwerpen tot irrigatie van de afdeling Grobogan, die voorkomt op blz. 53 en volgende van het Verslag:

1855—58, toen het plan in overweging was om de hoofdriever van Grobogan de Loesie beter geschikt te maken voor den opvoer van het Gouvernementshout van Blora, werden daaraan belangrijke irrigatieplannen verbonden.

In 1860 werd met de noodige opnamen begonnen; in 1861 een voorloopig project gemaakt en op last van den Resident van Hogendorp, om de bevolking gelegenheid te geven tot geldverdiene, met het aanleggen van een kanaal begonnen.

Op last der Regeering werd dit echter nog in 1861 gestaakt en nadere opnamen en onder-

der rivier af, om te trachten zich te baden en te laven. Het daglicht gaat in het Westen tot een rooden gloed over, achter de stad, wier witheid zich grijsblauw begint te tinten, en reusachtig groote vleermuizen spreiden hunne vleugels uit tegen den al te blauwen hemel.

De bevolking van dit koninkrijk heeft nog niet zooveel van den hongersnood te lijden, als hunne bureu van Radjipoute; hun hoofdstad prijkt thans in de volle glorie harer tooverachtige bekoring, nu zij een dezer dagen de terugkomst wacht van den koning — den Nizam, zooals hij hier wordt genoemd.

„Lang leve de Nizam, onze Prins!”, staat met gouden letters te lezen op de wapperende wimpels en op de bogen der met zijde en neteldoek versierde eerepoorten, welke in bijna alle straten zijn opgericht.

De witte stad Hyderabad, gelegen aan de bijna uitgedroogde rivier, waar de olifanten zich in de modder komen baden, datzelfde Hyderabad is in foedtos gehuld en vlagt sedert een week lang, dag aan dag zijn koning wachtende, die niet weder wil keeren.

„Welkom aan Nizam, onze heer!”, staat op de groote steenen brug, die naar de stad voert, met gouden lovertjes gewerkt op de rood zijden versieringen.

Op die brug loopen aldoor voorbijgangers heen en weder, in de meest verschillende, kleurige kleederdrachten gestoken. Na zulke bedroevende landstreken te hebben doortrokken, verwacht men allerminst in deze, te midden dier rotsachtige, grijze steppen gelegen stad, zooveel levendigheid en zooveel dolle kleurenpracht te zullen vinden.

zoekingen gelast. In 1863 wordt een nieuw plan ingediend door den Directeur van Openbare werken de Bruijn, die de kosten raamde op 6 miljoen gulden.

De Regeering had (echter) verschillende bezwaren tegen de voorstellen van den Directeur, welke bezwaren in hoofdzaak hierop neerkwamen dat de kosten (door de Regeering getaxeerd op ruim 7 miljoen) te hoog waren, dat de kans van slagen onzeker was, dat geen dringende urgentie bestond tot aanleg van zulk een kostbaar werk, dat het onderhoud voor de bevolking te bezwarend zou zijn en dat geen zekerheid bestond dat voldoende arbeiders voor de uitvoering te krijgen zouden zijn.

De Directeur bleef op de uitvoering aandringen en betoogde dat men niet te zeer op de directe voordelen moest letten, doch dat de Nederlandsche Staat hier een plicht te vervullen had tegenover de bevolking van Grobogan ter voorkoming van rampen als die welke deze afdeling in 1849 getroffen hadden.

De Regeering was door 's Directeurs nader betoog echter niet overtuigd en daar zij meende geen miljoenen te mogen ten offer brengen voor een werk waarvan de onvermijdelijke noodzakelijkheid niet was aangetoond en waarvan de zekerheid van welslagen niet bestond, werd in 1865 beslist dat de plannen tot bevoeling uit de Loesie voorhands buiten uitvoering zouden blijven doch werd den Resident van Semarang aangeschreven goed toegelichte voorstellen te doen tot verbetering van den toestand der afdeling Grobogan door middel van partieele irrigatie op niet kostbaren en voor de bevolking niet bezwarenden voet.

Eenige naar aanleiding van deze opdracht ingediende, projecten konden niet worden goedgekeurd en het duurde tot 1869 eer de zaak andermaal met kracht werd aangevat en den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken werd aangeschreven nadere voorstellen te doen betreffende de irrigatie van Grobogan waarbij dan tevens zou moeten worden onderzocht in hoeverre aldaar met vrucht zou zijn toe te passen het in enkele afdelingen van Soerabaja werkende stelsel van irrigatie door middel van wadoeks (reservoirs van regenwater).

Uitgewerkte plannen werden, naar aanleiding van deze opdracht, in de eerste jaren niet ingediend voornamelijk door gemis aan speciaal technisch personeel doch met betrekking tot de mogelijkheid om in Grobogan wadoeks aan te leggen (zooals die reeds in gebruik waren in de Noordelijke afdelingen van Soerabaja) werd in 1870 een onderzoek opgedragen aan den Controleur van Grobogan J. C. Th. Kroesen.

Deze achtte het, blijkens zijn rapport, wenschelijk om althans een proef te nemen met den aanleg van 2 wadoeks waarvan een nabij de dessa Baroe-Grogol ongeveer 5½ paal bezuiden Poerwodati met een capaciteit van 210.000 kubieke ellen water en één nabij de dessa Boetan met eene capaciteit van 358.280 kubieke ellen.

In 1872 werd tot den aanleg van deze twee proefwadoeks besloten en den Resident van Semarang opgedragen na een jaar te rapporteeren omtrent de verkregen resultaten. Naar het rapport van den Resident is in het archief der Algemeene Secretaris en op het Residentie-Bureau te Semarang vergeefs gezocht en verdere uitbreiding schijnt aan deze proef niet gegeven te zijn.

Na den hongersnood van Demak in 1873 werden de ingenieurskrachten daár geconcentreerd en eerst in 1876 begonnen weer de opnemingen in Grobogan.

Eerst in 1883 werd een nieuw avant-projet ingediend; 14000 bouws sawah zouden geheel en 6600 bouws gedeeltelijk bevoeld kunnen worden,

verscheidenheid der tulbanden is oogverblindend.

Al de ingangen der huizen zijn versierd, en in de zoo geliefde nissen en poortjes hebben de kooplieden, op kussens en tapijten gezeten, hunne waren uitgestald. In de eene wijk worden kleinooden vercocht: vooral kettingen en armbanden, waarin evengoed gekleurde stukjes glas, als edelgesteenten schitteren; men vindt er allerlei klingklang naast fraaie sierden van zuiver goud.

Een afzonderlijk gedeelte is gewijd aan de ruikwerken, welriekende oliën uit de fijnste bloemen getrokken, in oud Chineesch vaatwerk, dat vroeger door karavanan werd aangebracht. In een der straten zijn niet anders dan muiltjes te koop, alle verguld en met lovertjes versierd, de punten gebogen als de voorsteyen van een gondel. En tusschen dit alles staan hier en daar bloemenverkoopers, met massa's rozen zonder stelen, tot bergjes opgestapeld en jasmijnen, die door de kinderen als kraaltjes tot lange kettingen worden geregen. Er worden ook wapens vercocht, lanssen en groote zwaarden uit de ouden tijd, die niet dan met beide handen kon worden opgeheven, en kromme messen van bijzondere vorm, voor de tiggerjacht. Zelfs geheel vergulde trouw-kleeders kan men er koop en in een der wijken zijn midden op de straat vele menschen bezig met het bedrukken van dunne stoffen, zoo doorschijnend als een nevel. De roode, groene of gele stof worden als bezaaid met kleine figuurtjes van goud of zilver; dit alles is niet zeer stevig, een paar regendruppels zouden in staat zijn alles te bederven, maar de kleuren-mengeling is altijd even smaakvol en zulk een waardeloos lapje gelijkt, als 't uit de handen dier straatkunstenaars komt, op den sluier van een toovernif. 't Is hier alles goud, wat mij tegenblijkt, al is 't soms niets anders dan papierverguldsel. De menschen hebben behoefte aan iets, dat steeds glinstert in den schitterenden zonneshijn en dat onophoudelijk het

FEUILLETON.

INDIË (zonder de Engelschen).

VERTAALD NAAR PIERRE LOTI.

III. In het hongerslijdend Indië.

Naar Hyderabad.

Geen groen meer, geen groote palmen; de grond niet meer rood van kleur, de lucht bijna koud te noemen. Deze, in dit land zeer verwonderlijke gewaarwordingen, ondervond ik bij mijn ontaken te Nizam, toen ik een geheelen nacht doorgereisd had, na eerst den vorigen dag de zoo weelderig begroeide landstreken van Pondichery en Madras te hebben verlaten. Ik bereikte dien morgen Indië's midden-hoogvlakte, omringd door steenachtige steppen, en vond alles veranderd, — behalve het eenwigdurende gekras der raven.

Verschroeide heidegronden, uitgestrekte grijze vlakten wisselen af met giestvelden, zoo groot als zeeën. Tusschen de fraaie cocosboomen, hier en daar een aloë-plant; eenige schrale dadelpalmen, door de droogte verschrompeld, omringen de dorpjes, die zelve van aanzien veranderd zijn, en een eenigszins Arabisch uiterlijk vertoonen. De Islam heeft zijn stempel op alles gedrukt, — de Islam, die zich trouwens steeds aanpast bij sombere landstreken, en bij woestijn-schittering.

Ook de kleeding is veranderd: de mannen loopen niet meer met ontbloot bovenlijf, maar zijn met witte kleeden omhangen; zij dragen hun haar niet meer lang op de rug, doch hebben hun hoofd in den tulband gewikkeld.

de kosten waren geraamd, bij uitvoering zonder heerdienst op f2.800.000.

Door het in 1885 aangenomen beginsel dat in de eerste plaats de verbetering van de reeds bestaande gebrekkige irrigatiewerken ter hand genomen moest worden bleef het irrigatieplan voor Grobogan voortreest buiten behandeling doch werd het opgenomen op een in 1890 door den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken aan de Regeering aangeboden algemeen irrigatieplan voor geheel Java. Ook toen kwam de behandeling nog niet aan de orde daar de Resident van Semarang van oordeel was dat de bevoeling van de afdeling Kendal moest voorgaan.

In 1891 werden de opnemingen in Grobogan, ter verdere uitwerking van het avant-projet van 1883, hervat; in 1893 bleken nadere proefnemingen noodig ter bepaling van de bodem-geaardheid en einde 1893 kon het eindontwerp van de stuw in de Loesie met inlaatsluizen worden toegezegd.

Inmiddels was in April 1893 aan de Regeering het ontwerp aangeboden van de 1ste sectie van het hoofdkanaal waarvan de kosten begroot waren op f 339.116.

De Indische Regeering uitgaande, van het in 1891 door den Minister van Koloniën ingenomen standpunt dat alleen die irrigatiewerken behooren te worden uitgevoerd die gelegen waren in streken waar de nood der bevolking als gevolg van de herhaalde mislukking der oogsten, hetzij door het geheel ontbreken of het onvoldoende der irrigatie middelen, hetzij door overlast van water en overstroming in den West-moesson, deugdelijk en herhaaldelijk is aangetoond, achtte een nader onderzoek wenschelijk ten einde te kunnen constateeren of het door den Minister gesteld criterium inderdaad aanwezig was. 1)

Dit onderzoek werd opgedragen aan den Inspecteur van Cultures Liefreick die in een rapport van Maart 1894 2) verklaarde dat het wel is waar voor de afdeling Grobogan een zegen zou zijn indien de irrigatie aldaar op afdoende wijze verbeterd kon worden, doch dat de behoefte aan zoodanige verbetering niet zoo dringend was, dat het onverantwoordelijk zou moeten worden genoemd haar achterwege te laten. Herhaling van de rampen van 1849 en 1873 achtte de heer Liefreick zeer onwaarschijnlijk daar zelfs bij mislukking van padi en tweede gewassen de bevolking tijdelijk voldoende voedingsmiddelen zou kunnen vinden in de op groote schaal aangeplante cassave. Bovendien maakte het onregelmatig regime der Loesie-rivier haar tot eene der rivieren van Java die het minst geschikt zijn om in eene streek de watervoorziening afdoende te verbeteren. In den Oost-moesson zou ook bij uitvoering van het plan niet over irrigatiewater kunnen worden beschikt; voorts bestond nog volkomen onzekerheid over het nut van het slijb dat door de Loesie in zeer groote hoeveelheden werd afgezet en vermoedelijk niet-strekte tot verbetering van den bodem en eindelijk zou het directe voordeel voor het land (!) slechts 3/4 à 1 pCt. van het in dat werk gestoken kapitaal bedragen (!)

Op grond van al deze overwegingen was ook de Directeur van Binnenlandsch Bestuur Uijé van oordeel dat de aanleg van deze werken niet urgent genoemd kon worden. De Directeur der Burgerlijke Openbare Werken van Houten, een ander gevoelen toegedaan zijnde, betoogde dat niet vastgehouden moest worden aan den eisch dat de irrigatiewerken in den vorm van verhooging der landrente, de rente van het aanlegkapitaal moeten opleveren en meende dat het op den weg der Regeering lag om, ook al bestond geen direct gevaar voor verhogingen, de bevolking in eenigszins ruimer levensomstandigheden te brengen.

De Gouverneur-Generaal van der Wyck achtte het echter, in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch-Indië en op grond vooral van de door den Inspecteur Liefreick aangevoerde motieven, niet verantwoord over te gaan tot den aanleg van dit kostbare irrigatiewerk (waarvan de kosten geraamd waren op f 130 per bouw) en zoo werd in Juli 1894 besloten de verdere opnemingen te staken en van de uitvoering van het hierbedoelde werk af te zien. 3)

In 1892 gelaste de Resident van Semarang den toenmaligen Assistent-Resident van Grobogan om de door den heer Liefreick geopperde bezwaren nogmaals aan een nader onderzoek te onderwerpen. De Assistent-Resident verklaarde daarop in eene Nota van meening te zijn dat het beter was van afdamming in de Loesie voorgoed af te zien dan een kanaal dat in November wel eens droog zal kunnen zijn en bijna nutteloos geacht moet worden. Als middelen tot verbetering der toestanden in Grobogan beval de Assistent-Resident aan:

- a. Aanleg van minder kostbare lokale irrigatiewerken.
- b. Het aanmoedigen van eene meer intensieve cultuur en in verband hiermede het aanleggen van padi-proefaanplantingen op min of meer uitgebreide schaal.

Het blijkt niet dat aan dit laatste denkbeeld uitvoering is gegeven.

Geen andere commentaar is hierbij noodig, dan de opmerking, dat een deel van dit tijdperk van goede (?) zagen voor de afdeling Grobogan, waar gebrek aan weerstandsvermogen later

1) MGS. 30 Januari 1894 No. 274.
2) Zie Indische Gids 1897, Deel I, blz. 472.
3) MGS. 10 Juli 1894 No. 1798. Koloniaal Verslag 1894 blz. 142.

de oorzaak was van de rampen, die de bevolking trof, nog samenviel met de batigslot-periode!

Wij keeren nu weer terug tot hoofdstuk III van het verslag, waar wij opgeteekend vinden, dat het mislukken der pogingen van vroegere besturende ambtenaren om voor het belang der bevolking zorg te dragen in de eerste plaats moet worden geweten aan het door de Regeering gehuldigd beginsel, «dat de Inlander beschouwd moet worden als iemand, die in staat is zijn eigen belang te begrijpen en die inzake landbouw- en andere aangelegenheden geheel vrij moet zijn te doen wat hij verkiest.»

Wij vinden dit een der gewichtigste stellingen van het gansche Verslag, vooral omdat ze ook elders daarin wordt herhaald en een der grondslagen werd voor de in hoofdstuk VI voorkomende «Eindvoorstellen».

Naar ons oordeel, is het door de Regeering gehuldigd beginsel het volkomen juiste, om den Javanen uit den toestand van onmondigheid, waarin hij in zijn gewoon desaven verkeer, op te heffen, mits hij tevens meer zekerheid krijgje van het behoud van zijn bezit en door onderwijs en leiding beter worde opgevoed.

Het komt ons met het oog op de vele Javanen, die wij op de groote plaatsen hebben gekend en met wie wij, ook in het binnenland hebben gewerkt, onaanneembaar voor, dat de des-Javaan een zóo loom en dom werktuig zou zijn geworden, dat hij onvatbaar is voor goeden raad en zelfs strafbedreiging hem er niet toe zou brengen zijn eigen belang te behartigen. Wanneer wij dan ook lezen van verkoop van padi tegen bespottelijk lage prijzen, zelfs van de opbewaarde zaadpadi en dan op eene andere bladzijde vernemen dat de verschuldigde belastingen, grootendeels op tijd werden opgebracht, kunnen wij niet nalaten het een met het ander in verband te brengen.

Het is ons niet bekend, wat de Regeering van 1863 aanleiding heeft gegeven den Hoofden van Gewestelijk Bestuur te gebieden zich te onthouden van bemoeiing met den handel in rijst van particulieren, hetzij om dien aan te moedigen dan wel om dien te belemmeren. De uitdrukking «dat eiedere zoodanige bemoeiing meestal de tegenovergestelde uitwerking heeft van die welke men verwacht of wensch», doet denken aan schade voor 's lands kas, die daaruit was voortgevloeid, maar hoe dit ook zijn moge, eene onthouding van bemoeienis in een geval, zooals zich dit in de laatste tijden, in de residentie Semarang voordeed, komt ons eene ernstige economische fout voor, die het zaak is voor de toekomst onmogelijk te maken.

Wij zouden het ten zeerste betreuren, wanneer bepalingen in het leven werden geroepen die ons weer enkele stappen achterwaarts deden gaan op den weg der ontwikkeling van het Javaansche volk en dit deel van het Verslag bracht ons eene brochure in de gedachte, die wij van bevriende hand dezer dagen mochten ontvangen en waarin mr. H. S. 's Jacob, de economische betekenis van de suikerindustrie op Java uiteenzet.

Wij hebben steeds behoord tot hen, die, rationele gedreven, suikerindustrie op Java, eene voordeel dan een nadeel achten voor den inlander, doch zouden met 'den heer van Vloten, gaarne een weg gevonden zien om dien inlander een grooter deel te geven van de winst, die door de bebouwing van zijn grond met suikerriet verkregen wordt.

Wij scharen ons, zonder voorbehoud aan den kant van den heer 's Jacob, waar hij aantoonde dat de suikerindustrie eer ontwikkelend op den inlander werkt dan schadelijk en hoewel op den omslag der brochure staat (nadruk verboden) meenen wij dat het niet de bedoeling van den schrijver was om ook het overdrucken van een brokstuk uit zijn betoog te verbieden, zoodat wij juist hier ter plaatse voor onze lezers een paar alinea's overnemen, die in onze gedachtengang passen:

Berustend op de gedachte, dat eene landelijke bevolking van even geringe draagkracht als ontwikkeling het best in de hand van een dun bezet bestuurscorps en aan de opbrengst lareer belastingen gehouden wordt, wanneer zij in kleine groepen onder hare zelfgekozen, tot onderdanige werktuigen van het bestuur gemaakte hoofden verdeeld is, heeft het landelijk stelsel meer voldaan aan eischen van fiscaliteit dan aan eischen van volksofwikkeling. Het was van huis uit een louter fiscaal stelsel, waarin voor den opbouw van de landelijke bevolking van Java tot eene normale maatschappelijke vereniging geen plaats was. Het maakte het binnenvloeden der landrente, het opleveren van heere-, des- en cultuurdiensten en eene werkzame bestuurscontrole met geringe kosten mogelijk, maar het kluisterde den desaman vast aan den grond en aan een prangend

van den arbeid huiswaarts keerende, en luxe-olifanten op de maat der doedelakmuziek voorstappende tusschen den bruilofsstoet, de jonggetrouwden in kleine, met stoffen behangen torrentjes, op de rug dragend.

Men hoort het eentonige gezang der draagstoelvoerders, die in lenigen pas voortdraven met een op geborduurde kussens gezeten grijsaard van betekenis of een in geboden verzonken priester. Bedelaars slegen zich voort, gekleed in lomp, welke zij met schelpen hebben behangen, zij zijn een soort krankzinnigen, die als heiligen worden beschouwd, omdat zij met hunne gedachten reeds elders zijn, in een andere wereld. Oude derwischen met lange haren, geheel met asch bestrooid, loopen snel tusschen de menigte door, steeds een belletje heen en weder bewegend, doch zonder een woord te zeggen; uit eerbied moet een ieder voor hen uit den weg gaan. Men ontmoet tropen Arabieren uit Yemen; de Nizam ziet gaarne, dat deze zich in zijn rijk komen vestigen. Het Hoofd van een verwijderde provincie rijdt binnen in vliegende galop, gevolgd door een stoet landsdragende ruiters; een prachtig wilde vertooning!

Overal geur van wierook, die in de huizen gebrand wordt, geur van rozen tot bergen opgestapel voor de stallen der kooplieden; geur van jasmijn, die met manden vol als pas gevallen sneeuw ligt in de stoffige straten.

Wie zou nu zeggen, dat de hongersnood op het punt is hier zijn intrede te doen; dat deze, uit het Westen komende, reeds grijnzend de grenzen van het rijk heeft overschreden? En met welk water, in welken bevoorrecht tuin, heeft men toch al deze bloemen kunnen doen ontluiken?

Mitschenen laat de Nizam maar steeds op zich wachten; inschutten zal hij wederkeeren, als de volgende maan opkomt, of nog later; Allah alleen kan 't zeggen.

dessaverband en het deelde de landelijke bevolking eene doodelijke onbeweeglijkheid mede. Het hechte haar aan den grond gelijk bladluizen onverplaatsbaar aan een blad zijn geheet. Evenals voor deze de gezichtskring beperkt is tot het plekje van het blad, waar zij roerloos voor haar leven zitten, en het eenig bestaansmiddel is het uitzuigen van ditzelfde plekje, vindt volgens het landelijk stelsel de horizon van den desaman zijn grens in het plekje grond, waar het lot hem heeft doen geboren worden, en wil dit stelsel, dat hij zijn voedsel uitsluitend daaruit put. Verschilt in het wezen der zaak zijn bestaan onder het gebod van dit stelsel maar weinig van dat der bladluise, de vergelijking kan nog zoover worden voorigezet, dat ook bij hem, evenals bij de bladluise, de melk-aftappende mier voorkomt. Maar, waar in de dierenwereld de mier aan de bladluise weder-diensten bewijst door hare jongen over te brengen naar nieuwe bladen, waarop zij kunnen gedijen, houdt de vergelijking op. Als in de wereld der Javanen de voedingsmiddelen te kort schieten, komt bij hen de nood aan den man. Dit is een onvermijdelijk gevolg van een stelsel, dat er op berekend was van de landelijke bevolking van Java eene bladluizenkolonie te maken en in zich sluit, dat, als het blad geheel met luizen bedekt is, het blad en de luizen beide kwijnen.

Ik beschouw de groepeerings van de landelijke bevolking van Java in talloze kleine agglomeraties met den innigen samenhang tusschen den desaman en den grond en de reglementering van zijn doen en laten, die daarvan verknocht zijn, als noodlottig voor hare welvaart. Het is opmerkelijk, dat men in de grotere steden, waar den Javanen andere bestaansmiddelen dan den landbouw zijn aangegeven, waar zij zich in een natuurlijker richting hebben kunnen ontwikkelen en vrijer in hunnen beweging zijn, niet over gebrek en nood hoort klagen. Deze komen uitsluitend voor in den boezem van de landelijke bevolking, product van eene kunstmatige, onnatuurlijke, teel - het woord ontwikkelend zou hier misplaatst zijn - die hare zelfstandigheid heeft onderdrukt en haar in eene richting geleid, welke kwalijk anders dan als het begin van een geestelijk versterkingsproces kan worden beschouwd. Zoo zij niet reeds geheel naar den geest gevoeld geworden is, dank zij dit naast de verbeterde verkeersmiddelen zeker voor een goet deel aan de suikerindustrie. Deze heeft haar wegen geopend om te ontkomen aan de ban, waarin het dessaverband haar geslagen heeft. Zij heeft van landbouw-automaten ambachts- en fabriekswerklieden gemaakt en dezen met anderen geest en een ruimeren gezichtskring beedeeld. De europeesche landbouw- en nijverheidsbedrijven in het binnenland zijn de kanalen, waardoor de landelijke bevolking van Java in gemeenschap blijft met eene orde van denkbeelden, welke haar voor geheele versterking behoedt, waardoor in de dessa begrippen doordringen, die de westersche levensopvattingen naderbij den desaman brengen.

Tast ik niet mis, zoo ligt in deze rol, die de suikerindustrie in het binnenland speelt, de voornaamste steen des aanstoots voor velen, wier denkwijze zich nog niet heeft losgemaakt van de voorstelling, dat de desaman behoort in het dessaverband, en voor wie het landelijk stelsel een dogma is.

Wij eindigen hier ons tweede artikel, waarmee wij hadden gehoopt het «waters- en voedingsnood-verslag» te kunnen afhandelen, maar wij voelen ons genoopt nog een derde stuk te wijden aan het Vilde Hoofdstuk, de «Eindvoorstellen», en dan tevens ter sprake te brengen, wat de heer Ockerse in de Nieuwe Courant van 30 en 31 Juli en van 1 Augustus j.l., heeft aangevoerd tegen onze bestrijding zijner emigratievoorstellen, zooals hij die in dezelfde N. C. van Juli had ontwikkeld. *Wordt vervolgd.*

Oost-Indische berichten.

Over nipah-cultuur en de vervaardiging van atap. Geen opium-verkoopplaats te Losarang. Het zoutmonopolie in Atjeh. Oost en West te Batavia. Ontwerp voor eene reorganisatie van den Indischen bond. Kortere schooltijden. Opleiding voor inlandse hulpgeneskundigen. Vrees voor hongersnood bij een gedeelte der bevolking te Tjimali. Particuliere landbouw op de Mangkoenggarasche landen.

Over nipah-cultuur en de vervaardiging van atap. De nipah is eene kleine zwarte palmsoort, geheel en al gelijkende op een jongen klapper en evenals deze van maleische afkomst. Het is eene zeer kostbare palmsoort wegens zijne bijzondere voorkeur om in een zoutachtigen modderbodem te tieren, op gronden van jonge formatie dus, welke men vindt aan het strand der zee of aan de oevers der rivieren, kortom overal waar de vloed hoog is en het land overstromt met zijn slijk. Het is, zooals wij aan de *Padi. Ct.* ontleenen, juist in dezen bewegelijken grond, in dat pas door de golven aangevoerde slijk, dat deze bescheiden en toch zoo fraaie boomsoort het snelste groeit en de beste bladeren geeft voor atap. Deze fraaie boom is werkelijk bescheiden, wat betreft de soort grond, die hij noodig heeft, maar ook wat aangaat de zorg, die hij eischt voor zijne instandhouding. Over 't algemeen is zijn cultuur geheel natuurlijk. Evenals bij den klapper drijven zijne vruchten op de

Het Hongerlied.

Het zijn vooral kleine kinderen, geramten van kinderen, met groote, door afrijpselijk lieden verwilderde oogen, die dit lied zingen, of liever gezegd: *hulien*, aan de ingangen der kampong en op de kruispunten der wegen; zij houden daarbij hunne beide handen op den hollen buik, waarvan de huid in plooiën hangt, als bij een ledigen zak.

Om dit lied in al zijn afschuwelijkheid te hooren, heb ik nog een honderd mijlen Noordwestwaarts moeten reizen, naar het land van Radjoute, waar de menschen bij duizenden sterven, uit gebrek aan een weinig rijst, dat hun maar niet wordt toegezonden. In die streek zijn de bosschen verwoest, is de woestijnt uitgestorven, alles dood.

De lente-regens, die vroeger uit de Arabische zee kwamen, hebben sinds eenige jaren voor goed opgehouden, of zijn van richting veranderd en ontlasten zich thans nutteloos in de woestijn van Beloedchistan. Door bergstroomden wordt geen water meer aangevoerd, de rivieren zijn verdroogd, de bosschen kunnen niet meer groeien. Langs den weinig bezochten weg van Butlam en Indone, kwam ik in dit hongerland, per spoor, want, zooals men weet, is geheel Indië tegenwoordig met spoorwegen doorsneden. Deze trein is altijd zoo goed als leeg; de enkele reizigers zijn alle Inlanders.

Als ik den volgenden morgen ontwaak, bevind ik mij te midden eener uitgestrekte woestijnt.

Bij het eerste dorp, waar wij stilstonden, stijgt, zoodra het gekraak der wielen met hun ijzer gerammel ophoudt, een vreemdsoortig geluid tot ons op, een zingwekkend geluid, dat ons aanrijpt, reeds vóór wij recht begrijpen, wat het eigenlijk beduidt: dit is de aanhef van het afschuwelijke lied, dat ons steeds zal blijven vervolgen. Wij zijn

golven en worden door den vloed aan land gespoeld daár, waar de kust laag en moerassig is; zelfs worden ze door de golven een vrij groot eind van het strand gebracht. De golven keeren met de ebbe terug en de vruchten blijven op den grond liggen, waar ze verrotten en weldra eene nieuwe plant doen ontstaan, wanneer de bodem althans niet te dicht is, zoodat de jonge palmboom kan te voorschijn komen. Wanneer nu maar het hinderlijke bosch rondom den jongen nipah wordt weggekap, dan zal deze zeer snel in wasdom toenemen, zonder dat hij bijna kosten veroorzaakt. Het eenige, dat men te doen heeft, is hem naarmate hij groeter wordt, te ontdoen van de rondom groeiende hinderlijke bossen, want zooals ieder gewas, heeft ook hij het zonlicht noodig, om die groote, zware, krachtige bladeren te kunnen geven, die zulk een duurzaam bouwmetaal (voor dakbedekking) opleveren.

Indien men den nipah wenschte te cultiveeren, moet men den natuurlijken aanplant in de hand werken, door in de bosschen, daar waar de vloed binnendringt, evenwijdige paden aan te leggen op een onderlinge afstand van 2 meter. Men kan nog verder gaan, door bij den vloed op deze paden nipah-planten te werpen, die door de golven zullen worden meegevoerd en zich zelf ten slotte een plekje zullen uitkiezen, waar ze groeien kunnen.

Doch men kan ook nipah planten op zouthoudende gronden, waar de vloed niet meer komen kan, omdat de grond is opgehoogd door herhaalde overstromingen, welke al of niet zoethoudend/slik hebben achtergelaten, mits slechts de ondergrond zouthoudend of brak is. De nipah zal ook daar zeer goed gedijen, vooral wanneer men van afstand tot afstand parits (kanalen of slooten) graaft, om het zoute water aan te voeren, hetwelk in den bodem, waarop de nipah staat, zal binnendringen.

Op deze hooge gronden is de meest economische wijze van nipah-cultuur, om de gronden aan de Maleiers af te staan voor den aanplant van padi, op voorwaarde dat zij er ook nipah zullen planten en er een tweemaal drietal jaren voor zorg dragen, totdat het geheele stuk land er mede overdekt is en men er dus geen padi meer kan planten.

De Maleiers planten de nipah op 5 depa (vademeten) afstand in de rij en de rijen op een afstand van 8 depa, hetgeen 300 nipahs geeft per bouw. Later ontstaan aan den voet dezer palmen verscheiden nieuwe spruiten, zoodat ten slotte iedere bouw 1000 en meer nipahs kan geven. Na 3 à 4 maanden, als de jonge nipah 20 cm. hoog is, moet men hem overplanten. Wanneer het terrein de eerste jaren met padi wordt beplant, heeft men zich om den nipah niet te bekommeren. Dicht bij de zee, in de door de zon beschenen modder begint de nipah in het vijfde jaar productief te worden. Op de minder zonnige gronden van Sumatra begint de productie eerst in het zesde of zevende jaar en de opbrengst is minder. Wanneer de aanplant tegen het achtste jaar geheel in orde is, kan men rekenen op twee sneden van drie bladeren per voet en elk blad geeft twee ataps.

Wanneer men rekt op 1000 planten per bouw en dat elke plant twee oogsten per jaar geeft, elke oogst van drie bladeren en elk blad van twee ataps, dan geeft dat eene opbrengst per bouw en per jaar van 6 à 7000 ataps. De waarde van een bouw nipah aanplant is 8 à 10 cent per volwassen nipah, gerekend ongeveer op 100 dollars.

De vervaardiging der ataps heeft plaats door Maleiers, die de nipah-bladeren van de eigenaars koopen tegen den prijs van 2 dollars per 1000 ataps. Ook de oogst der bladeren wordt betaald met 2 dollars per 1000 ataps. Daar moet nog bijgevoegd worden de aankoop der nibongs (een soort palmboom), dienende tot aanhechting der atap en die 1 à 1 dollar per 1000 ataps kosten en bovendien nog de bamboe f1.50 à f1.87 per duizend.

In het geheel kan de inkoopsprijs van atap op 8 dollars per 1000 worden berekend. Het is aan geen twijfel onderhevig of eene goed beheerde cultuur op de Oostkust kan eene goede opbrengst geven, want men moet wel in aanmerking nemen, dat een Maleier bijna niet onder een halven dollar per dag wil werken, terwijl het snijden der bladeren, door contract-Javanen gedaan, minder dan een dollar per 1000 zou kosten. Ook het vervaardigen der ataps zou met voordeel door contract-Javanen kunnen geschieden, die gemakkelijk 150 ataps per dag zouden kunnen afleveren.

Op de Oostkust van Sumatra, waar men zonder overrijding het aantal hectaren grond, geschikt voor deze cultuur, wel op 3 à 400000 kan schatten, heeft men dus eene cultuur en eene industrie, die zich veel sneller zou kunnen ontwikkelen dan zij doen en die aan Deli evenveel zouden kunnen opleveren als de klapper, terwijl hij nog het voordeel biedt, dat ook kinderen van een jaar of tien zich met de vervaardiging der ataps kunnen bezighouden. Het verbruik van ataps door de europeesche tabaks- of koffiplanters kan gerekend worden op 125000 ataps per 100 koelies. Voor 400000 koelies geeft dat dus 50 miljoen ataps per jaar. Deze worden in den regel betaald met 14 dollars per duizend en vaak zelfs meer, wat dus een minimum uitgave vordert van 700000 dollars. Voor deze 50 miljoen ataps zou men dus slechts 8333 bouws noodig hebben, zoodat er zeker geen grond te weinig is en men dus niet zijne toevlucht behoeft te nemen tot de atap van de Straits-Settlements. De levensduur van den nipah is onbekend; volgens

in het hongerland. Men hoort het geluid kinderstemmetjes, uit de verte lijkt 't op het ruisen uit een speeltuin, maar toch met iets huilerigs, iets mats, iets krijschends er in dat pijnlijk aandoet om te hooren.

Och, die arme wezentjes, die zich tegen het kamponghekk, aandringen, om hunne verschrompelde handjes naar ons uit te steken, niets dan botjes aan het uiteinde van een paar beenderen, die hun armen zijn! Door hun bruine huid heen, welke in plooiën neerhangt, teekent zich zoo duidelijk hun fijne skeletjes af, dat men er van griezelt; men zou zeggen, dat zij in het geheel geen ingewanden meer hebben, zoo hol staan hun buikjes; vliegen hangen aan hun oogleden, aan hunne lipjes, om er af het vuil uit te zuigen dat er nog overblijft. Zij kunnen bijna geen adem meer halen, leven nauwelijks meer, en toch kunnen zij recht op staan en schreeuwen om eten. «Geef ons eten!» roepen zij, denkende, dat de vreemdelingen, in zulke groote rijtjegen gezeten, rijk zijn, medelijdend zullen wezen en hun iets eetbaars toewerpen.

Maharajh! Maharajh! (Heer, heer) roepen allen tegelijk op zangerigen, klagenden toon.

Mijne mede reizigers, zijn allen slechts eenvoudige Inlanders, van de geringste soort. Zij werpen de kinderen alles toe, wat zij hebben: koekjes, kruimels rijst, geldstukjes; en de uitgehongerde stumperds vallen als wilde beesten er op aan, elkander verdringende en vertrappende.

Hebben zij dan nog iets aan geldstukjes? Er is dus nog levensvoorraad in het dorp te koop, voor hen, die geld hebben. Zelfs in onze trein zijn vier wagonladingen met rijst en ieders dat komen er zoo ettelijke voorbij, maar zij krijgen er niets van; geen handje vol, om hun leven te rekken; die rijst is bestemd voor de stedelingen, voor menschen, die geld hebben om dat voedsel te betalen!

(Wordt vervolgd)

de Maleiers blijft hij altijd leven. Zonder evenwel iets bepaalds te kunnen zeggen, kan men toch dien levensduur op eene eeuw en zelfs langer stellen.

Buiten de industrie van de atap dienen de bladeren van den nipah, wanneer ze nog jong zijn, tot versiering der wegen bij feestelijke gelegenheden; in verbinding met pisang en andere bladeren geven zij een mooi effect, terwijl de kosten slechts gering zijn. Ook dienen de jonge bladeren om het omhuisel te leveren voor de strootjes der inlanders, waarin nog een vrij omvangrijke handel gedreven wordt.

In dit opzicht zou, volgens den redacteur der *Pad. Ort.*, in de vlakke gronden van de Padangsche benedenlanden de nipah-cultuur ook loonend kunnen genoemd worden. Volgens eene begroting in dat blad zou een nipah-aanplant op 1000 bouws ten naastenbij kosten 55000 dollars, terwijl de exploitatiekosten van 1000 bouws gedurende een jaar 38000 dollars bedragen.

Wanneer een bouw 6590 ataps geeft, hebben wij dus voor 1000 bouws 6,500.000 ataps à 14 dollars per duizend, gevende 91000 dollars, wat dus eene jaarlijksche winst zou geven van 91000 - 38000 = 53000 dollars.

Om de geheele residentie van alle benoedigde atap te voorzien, zou men 10000 bouws in cultuur moeten brengen.

Het vulkanische gedeelte van Deli zou de schoonste atap kunnen voortbrengen, want de nipah eischt overal eenig potasch, zooals men dit vindt in de gronden aan vulkanische oorsprong. En de nipah-gronden, die door de zee bespoeld worden, zullen nooit gebrek hebben aan deze stof, die in overvloed in de rivieren wordt gevonden.

In dit laatste mag dus volgens den redacteur der *Pad. Ort.*, die bovenstaande beschouwingen aan de *Somatrast* heeft ontleend, ook onze kust zich er op beroemen een geschikt veld voor nipah-cultuur te kunnen worden.

Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij het bericht, (dat door velen wel met genoegen zal worden vernomen) dat door de regering wel geen machtiging zal worden verleend tot de oprichting van eene opiumverkoopplaats te Losarang.

Zoals bekend is, verlangde de hoofdinspecteur der opiumregie de oprichting van zulk een verkoopplaats op het particuliere land Kandanghauer, te Losarang, maar nooit een opiumkist heeft bestaan.

Het *Bat. Nbl.* heeft vroeger reeds opgemerkt hoe gevaarlijk zulk een proef geacht werd en hoe men, de inrichting der regio volgend, een stap zou doen op een gevaarlijken weg, waarvan terugkeeren niet meer mogelijk zou zijn. Immers eene bevolking, die weinig of geen opium gebruikt, in de gelegenheid te stellen tot elke verlangde hoeveelheid opium te krijgen van het gouvernement, haart de oogen te openen voor het gebruik, het zelfs, onwillens, aan te moedigen, zou gelijk staan met eene uiterst gevaarlijke proef op theoretischen grondslag en in strijd zijn met alle lessen der practijk.

Daarom doet het den schrijver genoegen thans te kunnen mededeelen dat men ook elders het gevaar der voorgenomen proef inziet. Uit Buitenzorg schrijft men n. l. aan het *Bat. Nbl.* dat daar uit Nederland bericht is ontvangen, hoe de eigenaren der particuliere landerijen in Indramajoe zich ernstig en krachtig bij den minister van Koloniën hebben verzet tegen de voorgenomen oprichting dier verkoopplaats te Losarang, welke zij noch in het belang der bevolking, noch in die van hun landen achten.

De minister heeft het verzet aan de indische regering doorgezonden en deze heeft een nieuw en omstandig onderzoek bevolen.

Wij hopen, met den schrijver, hartelijk dat de machtiging der regering achterwege moge blijven.

Het zoutmonopolie in Atjeh. Naar hetzelfde blad verneemt ligt het in het voornemen der regering, in verband met de invoering, het volgend jaar misschien reeds, van het zoutmonopolie in het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden, aan de noordkust van Atjeh zoutpannen te doen aanleggen.

De moeielijkheden, verbonden aan het vervoer van zout van Madoera naar Atjeh, zouden, nevens de hooge transportkosten, den doerslag hebben gegeven.

Uit den aard der zaak zullen de zoutpannen in Atjeh ook zout moeten leveren voer de verschillende noordelijke residenties van Sumatra en het gouvernement van Sumatra's Westkust.

Oost en West. Voor de te Batavia te houden a. s. tentoonstelling door de vereniging *Oost en West* heeft de controleur te Djombang, de heer Jasper, volgens het *Soer. Nbl.* pl. m. 300 stuks gebatikte kains in verschillende soorten verzameld.

Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij het teleurstellende bericht, dat de **zevaarschool** der Kon. Pakketvaartmaatschappij niet door gaat. Ondanks de verschillende pogingen om voor het goede doel, opleiding van indische jongelieden voor de scheepvaart, een voldoende aantal kandidaten te krijgen, bleef de toeloop zoover beneden de verwachtingen, dat de maatschappij besloot van de oprichting dier school af te zien.

Van de hand der heeren M. I. Bronders en H. C. Kernkamp te Medan verscheen een „Ontwerp voor eene reorganisatie van den Indischen Bond”, waaruit blijkt dat de ontwerpers van meening zijn, dat in den eersten tijd nog de volboed Europeanen grootdeels de leiding zullen moeten hebben, dat die langzaam hand over moet gaan op de Indo-Europeanen, om ten slotte in handen te komen van de meest begaafden onder de inlanders, de groote massa der ingezetenen van Indië.

Kortere schooltijden. In het afscheidwoord van de Locomotief, bij het vertrek van den vertrekkenden directeur der **H. B. S.** te Semarang, Mr. J. Luitjen, zegt de redactie o. m., dat hij een groot voorstander was van een korteren schooltijd. Durden de schooluren voor zijn optreden van 7-1 uur, hij bracht ze terug van 7½-12 uur en vulde ze aan 'met middaglessen.

De proef heeft te kort geduurd, om nu reeds op vaststaande resultaten te kunnen wijzen, wel bleek op het einde van den cursus, dat percentsgewijze meer hoogere cijfers aan de leerlingen werden toegekend dan vroeger, terwijl het aantal lage cijfers percentsgewijze ook verminderde, een bewijs dat de leerlingen beter gedisponeerd waren, buitendien was het aantal absenties wegens ziekte over het afgelopen jaar beduidend minder dan in vorige jaren.

Het *Onderwijs* merkt, naar aanleiding van het vorenstaande op, dat niet alleen de directeur van **O. E. N.** tegen de, door Mr. Luitjen voorgestelde, regeling was, maar ook de directeur en leeraren der **H. B. S.** te Soerabaja en van het gymnasium Willem III. En dat op goede gronden.

Lessen van 30 min. zijn voor vele, zoo niet voor alle vakken veel te kort. Door twee schooltijden per dag te nemen verliezen de wat ver afwonende jongelui zeer veel tijd, nog niet gerekend het vermoeden van het tweemaal heen en weer. Verder duurden de ochtendlessen te Semarang tezamen 225 minuten.

Namen wij nu gemiddeld één uur 's middags, dan zijn wij al boven het aantal minuten, voorgeschreven

bij het besluit van den G. G. Van 7-1 uur toch worden 7 lessen gegeven, d. i. 280 minuten of ruim 4½ uur.

Ten slotte mag dit niet te veel geacht worden voor leerlingen eener middelbare school, zoolang aan de **L. S.** de meeste leerlingen nog vijf uur les hebben. En wat betreft de hoogere cijfers en het minder aantal absenties, dit alles hangt van zooveel toevallige omstandigheden af, dat er niet de minste waarde aan geacht mag worden, zoolang dit resultaat niet verkregen is over een reeks van jaren.

Een heuglijk bericht deelt ons de *Sem. Ct.* mede, n. l. dat door den Gouverneur-Generaal is bepaald dat, onder het toezicht van den chef over den geseskundigen dienst, bij wijze van tijdelijken maatregel, ook te Salatiga eene proef zal worden genomen met de opleiding van inlandische hulpgeneeskundigen, bestemd om onder de bevolking werkzaam te zijn ter bestrijding van eenvoudige ziekten en ter geneezing van wonden, welke proef zal geschieden onder zekere voorwaarden, als bijv. dat de duur der opleiding, waarvoor vier jongelieden tegelijk zullen worden aangenomen, wordt gesteld op twee jaren; dat de opleiding wordt opgedragen aan den zendeling-arts te Salatiga, den heer van der Leij, dat die opleiding kosteloos geschiedt, terwijl de leerlingen gedurende de opleiding eene toelage uit 's lands kas genieten van f 15 's maands en gratis worden voorzien van leermiddelen en instrumenten enz.

Vrees voor hongersnood bij een gedeelte der bevolking te Tjimahi is de titel van een opstel in het *Soer. Nbl.*, waarin, naar aanleiding van een ingezonden stuk, opgenomen in de *Javabode*, wordt beweerd dat eenige jaren geleden bij den aanvang der bouwwerken te Tjimahi al het irrigatie-water aan de bevolking in het zuidelijk gedeelte van onze militaire vestiging moest worden ontegd. Dit water was toen voor den aanbouw noodig en de bevolking nam genoegen met de bepaling, dat zij zoolang geen belasting behoefde te betalen.

Jaren zijn intusschen verstreken, de bouwwerken, w. o. kostbare watervoorzieningen voor de kampeementen, naderen hunne voltooiing; desniettemin blijft men het irrigatie-water aan de bevolking ontegen, waardoor ze noodzakelijk in den loop der jaren groote schade moet hebben geleden en bij de bestending van dezen toestand nog meer te lijden zal hebben.

Niet alleen door de inlandische bevolking, doch ook door europeesche planters werden, zegt de schrijver, sedert herhaaldelijk klachten ingebracht bij de militaire, zoolw als bij de civiele autoriteiten, doch zonder gevolg.

Eene onafzienbare padivlakte in het zuiden dreigt een misoogst te geven. De bearbeide velden missen het noodige water, ondanks dat de bevolking een patrouilledienst heeft georganiseerd, om elken avond in het hooge gebergte om water te bedelen of dit te stelen, terwijl zooveel dichterbij water in overvloed is te bekomen.

Bovendien treft het toeval, dat er op die plaats geen controleur te vinden is, tot wien de inlander zich kan wenden en die zeker gegronde klachten daarover in behandeling zou nemen.

De schrijver eindigt zijn opstel met de hoop dat er spoedig en zonder dralen een onderzoek worde ingesteld en alle partijen worden bevredigd, opdat deze ongelukkige toestand niet langer worde bestendigd.

Het *Bat. Nbl.* wijdt een hoofdartikel aan den particulieren landbouw op de Mangkoenegarische landen, naar aanleiding van verschillende, uit Solo ontvangen, klachten over de bemoeielijking of erger, de om zoo te zeggen stelselmatige dooddrukking van den particulieren landbouw op die landen.

Zoals bekend is, zegt de schrijver, wordt de europeesche landbouw op deze landen uitgeoefend op grond van huurcontracten welke, over een zeker tijdsverloop gaande, telkenmale vernieuwd moeten worden.

Deze huurovereenkomsten nu, namens den prins Mankoengoro gesloten, bevatten bepalingen, welke den prins, eigenaar van den grond, het recht geven buiten den pachtschat verschillende heffingen te doen. Wordt van dit recht, evenals van dat tot verhooging der pachtschat na het eindigen van den huurtermijn, een redelijk gebruik gemaakt, dan valt daartegen niets te zeggen, maar in den laatste tijd heeft de „ijzeren vuist in den sluweelen handschoen” - zoo noodig vooral in de Vorstenlanden, waar de vorstelijke macht zonder streng toezicht, zoo spoedig ontaardt in despotisme, zich volgens den schrijver te weinig doen gevoelen, met het gevolg, dat aan de vorstelijke rechten ongemerkt eene uitbreiding werd gegeven, zoolw onmogelijk in de bedoeling kan liggen van ons bestuur, evenmin als in het belang van land en volk.

Den schrijver zijn voorbeelden genoemd van ondernemingen welke, toen het tijdstip der huurverlaging naderde, in bloeienden toestand verkeerden, waar de geteelde koffie steeds betrekkelijk goede prijzen behaalde. Toen echter koffiebieders en andere plagen de opbrengst achteruit deden gaan en de eerste teekenen der huidige koffiecrisis merkbaar werden, besloten de ondernemers toch niet op te zien tegen het in den grond brengen van een nieuwen aanplant over eene groote uitgestrektheid, tegen soms kostbare vernieuwingen van den inventaris, opdat de ondernemingen, bij het ingaan van den nieuwen pachttermijn volledig toegerust zouden zijn om den komenden strijd te voeren.

Insteeds echter dit streven, om de waarde der ondernemingen te verhoogen, te waardeeren, ontmoette men echter tegenwerking, en werd de toch reeds hooge pachtschat nog meer verhoogd, ondanks een beroep op de goede gezondheid van den prins, eene verwijzing naar komende zware tijden en het inroepen der tusschenkomst van den resident.

De ondernemers, die hun geld in den grond hadden gestoken en daarin vastgelegd, konden wel niet anders dan toestemmen in de verzwaarde voorwaarde, zij stonden voor de keuze; aannemen of heengaan.

De ondernemingen gingen aldus eene donkere toekomst tegemoet, nog donkerder toen de koffiecrisis kwam en het product weinig meer opracht dan de helft van wat het vroeger opracht. Onder deze omstandigheden werd opnieuw een beroep gedaan op het hoofd van het gewestelijk bestuur, na herhaaldelijk te vergeefs daartoe bij den prins pogingen te hebben aangewend, welk beroep steunde op de tegemoetkomende houding der regering ten opzichte der koffiëondernemingen op gouvernementgrond.

Maar de resident vond wellicht tusschenkomst overbodig of niet op zijn weg te liggen en was niet geneigd integrijpen, waar zulks noodzakelijk zou blijken. Het blad eindigt zijne beschouwingen met de aanbeveling tot verkrijging van meerdere gegevens, op deze aangelegenheid betrekking hebbende en durft, in afwachting daarvan, reeds thans zeggen, dat een onderzoek in deze quaestie een interessant kijkje zal geven op de vorstenlandische toestanden, die zeker noch den europeeschen ondernemers, noch de inlandische bevolking, noch den vorsten en prinses, als eigenaren van den grond, ten goede kunnen komen.

De Inlandsche nijverheid.

Wij ontvingen van den heer Dwidjo Sentono, te Inlandsche hulponderwijzer aan de te klasse school te Soerabaja een schrijven, in het Maleisch, over het in hoofde dezes genoemde onderwerp, en daarna door tusschenkomst van den heer Abdul Rivai, een brief van denzelfden schrijver, die zich bereid verklaart met de Vereniging „Oost en West” mede te werken tot bevordering van de welvaart van den inlander door opbeuring der nijverheid.

Hij hangt een treurig beeld van de inlandische industrie op en wijt den toestand aan de concurrentie van het europeesch fabrikaat, dat, er z. i. zooveel beter (!) uitziet en tot veel lagere prijzen verkrijgbaar is en kan worden verkrijgbaar gesteld dan het door langdurigen en vermoedigen arbeid verkregen inlandsch product.

Om hiervoor nog afzet te vinden, moet de prijs nu zóó laag gesteld worden, dat de vervaardiger zijn moeite en arbeid zo goed als niet beloond ziet. Schrijver haalt het voorbeeld van de mandenvlechters aan, die voor een mand, waaraan ze misschien een heelen dag zitten werken, nog geen tien centen maken en dus, na aftrek der kosten van materiaal, hoogstens vijf centen daarop verdienen.

Tengevolge van de doodende concurrentie van het europeesch fabrikaat, is de inlandische industrie steeds meer achteruit gegaan en hebben zij, die eertijds daarin hun kost verdienden, zich genoodzaakt gezien om de rijken van het koelie-proletariaat te versterken, dat zich nu reeds met dagloonen van 20 tot 15 centen moet vergenoegen, wegens het groote aanbod op de arbeidsmarkt.

Schrijver geeft eene opsomming van de verschillende takken van nijverheid, die vroeger in zijn land beoefend werden, maar nu aan nog slechts weinig handen werk verschaffen:

het vervaardigen van kains (doeken) van katoen of zijde en van met gouddraad doorweven stoffen; het batikken; het vervaardigen van touw van verschillende grondstoffen; het vlechten van bamboe, rotan, mendong (een sterke grassoort), pandan, pauweeren en paardehaar; het pottenbakken; het vervaardigen van papier van boomchors; de suikerbereiding uit suikerriet, klappers en arèn; het bereiden van meel uit rijst, beras ketan, ketella, sagoe, temoe?; de olie-bereiding uit klappers, katjang tjina, ricinuspitzen, wijden (sesamzaad), kesambi- en kepokvruchten; het bereiden van wriekende oliën uit de bloemen van den kananga, het blad van den gondopoer en het hout van den sandelhoutboom; het vervaardigen van stroo-sigaretten; het bereiden van petis van garnalen. Voorts had men nog schrijnwerkers, timmerlieden, metselaars, zadelmakers, blikslagers, goudsmeden, smeden, koperslagers en vergulders.

Op het oogenblik zijn er nog slechts weinig inboorlingen, die zich met deze takken van industrie bezig houden, omdat, gelijk gezegd, het inlandsch product de concurrentie met het europeesch fabrikaat niet vermag te doorstaan. Zoodra evenwel voor het product der inlandische nijverheid behoorlijke prijzen worden besteed, zal deze zonder eenigen twijfel spoedig vooruitgaan.

Wij zijn den heer D. Sentono zeer dankbaar voor zijn schrijven en aanvaardden gaarne zijn belofte tot medewerking, al deelen wij dan ook geenszins zijn pessimisme en den twijfel, die o. i. uit zijn schrijven spreken. Ontegenzeggelijk moet het, naar onze meening, worden geacht, dat wanneer de inlandische industrie een afzet voor hare producten vindt, ook op de europeesche markt, dit een spoorslag zal wezen voor de inlandische nijverheid om zich verder in hun vak te bekwaamen en hen tevens steun zal geven in den strijd tegen de europeesche concurrentie, wijl ze dan niet meer genoodzaakt zullen zijn om hunne waren tegen zoo lage prijzen van de hand te zetten.

Het is dunkt ons reeds een gunstig teeken, wanneer de meer ontwikkelde inlanders belangstelling toonen voor de nijverheid hunner landgenooten.

Wij zijn het echter geheel met schrijver eens, dat het nu hoog tijd wordt, om aan de weinigen, hun vak kundige nijverden, die er onder de inlanders van Java nog over zijn, de hulpvaardige hand te reiken om hen er weer bovenop te halen en zoodanig aan te moedigen, dat er geen kans meer zij dat met hen de laatste sporen hunner eigenaardige kunst verloren gaan, doch zij, integendeel opnieuw een school van jongeren om zich heen zullen winnen, die de verschillende vakken van Inlandsche kunstnijverheid een nieuw tijdperk van bloei zullen tegemoet voeren.

Om dit schoone doel te bereiken hopen wij, dat velen zooveel onder de inlanders als onder de Europeanen in Indië het goede voorbeeld van den heer D. Sentono mogen volgen en zich met ons in betrekking zullen stellen, om over de zaak van gedachte te wisselen en naar aanleiding van dien, handelend op te treden. Een goed begin zou, b. v. zijn om aan de presidente der Vereniging, Mevrouw N. van Zuylen-Tromp 7a Heeregracht den Haag, enkele monsters met prijsopgaaf te zenden van die produkten van nijverheid of huisvuil welke men in zijne omgeving ziet vervaardigen, of die op de passers te koop aangeboden worden; de gemaakte onkosten zullen gaarne worden vergoed. Dan kan men hier oordeelen, of die voorwerpen geschikt zijn voor eene Europeesche markt, dan wel, welke wijzigingen zouden moeten worden aangebracht, om ze daarvoor geschikt te maken.

Ook de Nederlanders in Europa kunnen tot bereiking van dit doel medewerken, door aan hunne familieleden en vrienden in Indië het bovenstaande onder het oog te brengen en warm aan te bevelen.

Wanneer Nederland, hier en ginds, moedig samenwerken, zal, ook in deze richting, op den duur véél goeds in het belang van Indië's welvaart kunnen worden verricht.

West-Indische Berichten.

Aan de memorie van antwoord op het voorloopig verslag van de Koloniale Staten op de surinaamsche begroting voor 1904 ontleenen wij nog, dat de gouverneur besloot om op die begroting een nieuwen post ad f 38.400 te brengen, ten behoeve van het werk, verbetering der afwatering van Paramaribo, dat volgens het, eenigszins gewijzigd oorspronkelijk plan in zes jaren tijds zal worden uitgevoerd.

Dat plan omvatte den aanleg van een betonbodem in alle wegtrenzen, met bekleeding der taluds voor het dichtst bevolkte stadgedeelte, den aanleg van riolen in de Viotte- en de Picornekreek tot zeker punt, het uitdiepen dier kreken van af bedoeld punt en ook van de Steenbakkers- en de Limesgracht, het overwelen van de Knuffelsgracht, en verbetering der afwatering voor enkele special in ongunstige omstandigheden verkeerende stadsgedeelten. Aan de wegen behoefde hierbij geen ander dan grondwerk te worden verricht om deze afwaterend te leggen naar de verbeterde trezen.

Van een ander plan moest om de hooge kosten, ten bedrage van 8 ton tegen f 350000 voor vorengenoemd ontwerp worden afgezien. Eene, ter zake ingestelde commissie achtte het evenwel beter om de Picorne- en de Viotte-kreek als natuurlijke afvoerwegen te behouden en daaraan ruime capaciteit te geven door

afsnijding van eenige hinderlijke bochten en bemetseling van bodem en wanden.

In zijne memorie van antwoord deelde de gouverneur Lely verder nog een aantal onderwerpen mede, die bij het bestuur in overweging zijn.

Daartoe behooren o. a. het ontwerp van een nieuw kiesreglement, dat zooveel doenlijk in navolging van de nederlandse wetgeving zou worden ingericht; de vraag of het patentrecht van verkoopers van gedistilleerd wel langer onder de belastingen moet blijven gerangschikt, die kiesbevoegdheid geven; of de tijd gekomen is om aan Britsch-Indië geen onderwijs in de landstaal meer te geven; en of aan de bepalingen op de Zondagsrust meer uitbreiding zal moeten worden gegeven; alle welke onderwerpen voor de kolonie van actueel belang zijn terwijl wat b. v. het laatste punt betreft, dit nog in de surinaamsche bladen van den laatsten tijd aanleiding gaf tot het uiten van meeningenverschil.

Dit zal wel ook niet uitblijven, naar aanleiding van de, door den gouverneur ingediende ontwerp-verordening op het verplichtend stellen der vaccinatie voor onderwijzers, schoolgaande kinderen en alle andere personen, werkzaam in inrichtingen van openbaar lager onderwijs.

De gouverneur merkt in zijne memorie van toelichting op het ontwerp ongeveer het volgende op:

Een groot aantal kinderen op de scholen is ongevaccineerd. Van de 5500 schoolkinderen te Paramaribo zijn ruim 4000 ingeënt. Nu geregeld gelegenheid tot inenting bestaat is de tijd gekomen om die verplichtend te stellen, met dien verstande dat voor leerlingen van bijzondere scholen van die verplichting ontheffing zal kunnen worden verleend. Deze beperking moge door voorstanders van den vaccinedwang voor Nederland als een achteruitgang worden beschouwd, voor de kolonie zal invoering van den vaccinedwang zelfs met die beperking een groote vooruitgang zijn om geleidelijk tot een meer algemeene inenting der bevolking te kunnen komen.

De gouverneur had het voornemen om zoodra de, in het aan de Tweede Kamer aangeboden wetsontwerp omtrent de inperking van den vaccinedwang aangekondigde voorschriften, waarmee beoogd wordt waarborgen in het leven te roepen, dat de inenting met de vereischte zorg en naar wetenschappelijke regelen plaats vindt, gegeven zijn, deze ook bij besluit in Suriname in te voeren.

Zoals wij reeds in ons vorig overzicht mededeelden werd de verordening waarbij de koloniale huishoudelijke begroting voor 1904 voorloopig wordt vastgesteld door de Koloniale Staten te Paramaribo aangenomen. Hier moet echter nog aan worden toegevoegd dat het bestuur een klein échec leed door aanneming met 6 tegen 4 stemmen van een amendement, strekkende om de, bij artikel 34 voor het recherche-personeel enz. voorziene uitgaven te verminderen met een bedrag van f 2400, het voor den noodig geachten adjunct-visiteur bestemde tractement.

Men weet dat bedoelde post hoofdzakelijk daarom bij de Koloniale Staten op tegenkanting stuitte, wijl men er te Paramaribo alles behalve over gesticht is, dat het bestuur blijkbaar de meening is toegedaan, dat het belang der kolonie eischt, een titularis voor die betrekking uit Nederland te ontbieden, waardoor de belangen der recherche-ambtenaren worden benadeeld, wijl er geen gelegenheid voor promotie overblijft, indien telkens voor de hoogere betrekkingen ambtenaren uit Nederland worden gezonden.

De heer Curiel - die het amendement indiende, doch later, door den gedelegeerde van het gouvernement van de noodzakelijkheid van den post overtuigd, introk, waarop 't door den heer Coutinho, met 't bekende resultaat, werd overgenomen - bracht o. a. in herinnering dat in 1888 een tental commies voor de recherche uit Nederland waren gekomen, omdat in de kolonie daartoe geen geschikte elementen konden worden gevonden. Blijkens het verslag in de *Surinaamse Bode*, van de zitting der Koloniale Staten was de heer C. over die ambtenaren, over het geheel genomen, niet goed te spreken: „hoe de meesten van dezen zich gedragen hebben, is bekend; er zijn (naar spreker meende) nog maar twee hunner in dienst.”

Als tegenhanger van dit, voor uit Nederland gezonden recherche-personeel minder gunstig oordeel, zij gewezen op een schrijven in de *Surinaamse Bode*, waarin over den onlangs uitgezonden waarnemend adjunct-visiteur Schummelketel het volgende wordt gezegd:

„Eere wien eere toekomt! Het doen uitzenden van een waarnemend visiteur mag op zich zelf niet aan te bevelen zijn - de man, dien we als zoodanig eene maand geleden zagen optreden, belooft een groote aanwinst te zijn. Alle commiesien, die reeds met hem samenwerken, zijn het er over eens dat, wat vormen en wijze van omgang met inferieuren aangaat, zijne voorgangers het niet bij hem halen. Zijne ontwikkeling is ook veel meer dan die, welke men gewoon is bij de recherche-chefs te ontmoeten.”

Wij erkennen dat de noodzakelijkheid zich kan voordoen om aan zekeren tak van dienst, ook en met name in de koloniën, nieuwe elementen toe te voegen, hetzij in de ondergeschikte rangen, hetzij om, aan 't hoofd daarvan geplaatst, daaraan nieuw leven en een gezonden geest te schenken. Wij blijven echter bij onze meening, dat de noodzakelijkheid van zulk een maatregel moet vaststaan, alvorens deze geacht kan worden rechtvaardig te zijn. In het onderhavig geval valt het moeilijk hier een besluit oordeel te vellen over de noodzakelijkheid al of niet van den, door het bestuur voorgestelden maatregel.

In de zitting van de Koloniale Staten van den 9en Juli ll. werden ook de verordeningen betreffende de oprichting van een Koloniale Postspaarbank en de bepalingen op den overgang van de Koloniale Spaarbank in de Koloniale Postspaarbank te Paramaribo aangenomen.

Opmerkelijk en van een gezonden, hoopvollen geest ten opzichte van de toekomst der kolonie getuigend, was hetgeen de heer da Costa bij het debat over artikel 16 van eerstgenoemde verordening in het midden bracht:

„In het eerste en tweede lid van dit artikel wordt gesproken van gelden der spaarbank te beleggen in schuldbrieven ten laste der kolonie Suriname door den staat voor rente en aflossing gevaarborgd. Spreker vertrouwt dat de kolonie weldra financieel onafhankelijk zal zijn van 't moederland, en eigen schuldbrieven zal kunnen uitgeven. Zeker is het dus niet gewenscht in eene koloniale verordening dien waarborg verplichtend te stellen. De bepaling maakt nu den indruk, alsof men niet vertrouwt, dat de kolonie hare verplichting zal nakomen. Dat kan toch niet de bedoeling zijn, want men zou dan moeten vragen of de kolonie dan goed genoeg is om aan de beleggers van geld op de spaarbank ten waarborg te strekken. Spreker geeft het bestuur in overweging die woorden uit het ontwerp te schrappen.”

De administrateur van financiën, gedelegeerde van het bestuur, was hiertoe niet te vinden, waarop de heer da Costa zijn voorstel in een amendement belichaamde, dat met algemeene stemmen werd aangenomen.

ADVERTENTIE.

Schilderen.

Eene schilderes met acte M. O. Handteekenen heeft nog eenige uren beschikbaar, tot het geven van teeken- of schilderlessen.

Atelier Kazernestraat 25, DEN HAAG.

Maison A. N. BORSBOOM. Salon de Coiffure.

HEERENGRACHT 50a, bij het Bezuidenhout, Den Haag. Aparte Salons voor Dames en Heeren. Atelier voor alle soorten Haarwerken. Hoofdwasschen voor Dames met Méring, Shampooing en Pétrôle.

Firma H. G. J. L. MEIJNERS.

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor. 's-Gravenhage, Heemskerkstraat 20.

Prachtige, Verb. **SINGER-NAAIMACHINE**

met Kast, van de laatste verbetering voorzien, winkelprijs f 47.50, nu à contant voor f 25.—, met 5 jaren garantie en gratis onderricht.

NIEUWE SAXONIA, op houten voet, geruischloos werkend, f 16.—.

NAAIMACHINEHANDEL.

20a, Korte Houtstraat

Teleph. 192, DEN HAAG. Sedert 1888 gevestigd.

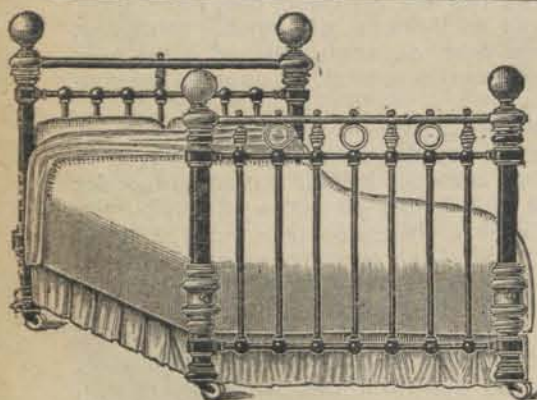
Honderden tevredenheidsbetuigingen ter inzage.

DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, " "
B. STRAUB, Frederikstraat 40, " "
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, " "

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZONN,
Tailleurs,
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
Maison recommandée pour costumes, "Genre Tailleur" pour Dames.

Th. A. A. SIMONIS
34 Groenmarkt.
DEN HAAG over de Prinsestraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc. in GROOTE KEUZE, BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

Gouden Medaille. Tentoonstelling Groningen.
Nutricia's Bericht!
ALLEEN NUTRICIA heeft het recht de **NORMALE KINDERMELK** te fabriceren volgens systeem Prof. Dr. BACKHAUS.
De Hoogste Onderscheiding (met Gouden Medaille) behaalden wij heden op de Tentoonstelling te GRONINGEN.
Beleefd Aanbevelend,
NUTRICIA, Piet Heinstraat 102 A. DEN HAAG.
Speciaal adres **PRIMA ROOMBOTER** f 1.30 per Kilo. Monsters gratis op aanvraag.

Wegens **vergrooting der Werkplaatsen** worden verschillende **1e KLASSE RIJWIELEN** van bekende merken uit onze Magazijnen **Nieuwe Haven 10** (kettinglooze en met ketting) tegen aanmerkelijk **lagere prijzen verkocht.**
Te bezichtigen in ons Filiaal: NOORDEINDE 190 a. **ENGLEBERT--COLINET.**

Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's-**GRAVENHAGE, Spui 12.**
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

C. J. L. VERMEULEN,
's-Gravenhage. — Toussaintkade 11.
Speciale afdeling voor moderne en **zeer billijke LIJSTEN, MIRA-STANDAARDS** en **ENCADREMENTEN**, in alle genres.
Grote sortering **LIJSTEN**, in verschillende maten gereed, voor onmiddellijke aflevering.
In de **zeer billijke** prijzen, is het geheel gereedmaken begrepen.
Geopend tot 's avonds **negen uur.**

Sport- en Kinderwagens.
Grootste sortering Sport- en Kinderwagens in diverse kleuren en modellen, tegen concurreerenden prijs, benevens een prachtige collectie Poppenwagens en Poppensportwagens.
Inrichting voor deugdelijk reparatiewerk.
Kinderwagenmagazijn, **HERDERINNESTRAAT No. 2, Den Haag.**

Wed. E. VAN FOREEST-NIX,
WEIMARSTRAAT 37, DEN HAAG.
In Verhandelstoffen, Verplegings-Artikelen,
Drogerijen, Chemicaliën.
VERF IN BUSSEN enz.
Centraal Drogist WEIMAR.

van Soest en van der Weijde
Lange Voorhout 23. — Den Haag.
Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito.
Met 1 dag opzegging 3 pct.
Voor 1 maand 3 1/2 " "
" 3 maanden 3 1/2 " "

Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.

Stoomvaart-Maatschappij **"ROTTERDAMSCH LLOYD"**
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië in verbinding met de diensten der **Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Saïd.	te Padang.	te Batavia.
Gedé	22 Aug.	3 Sept.	3 Sept.	27 Sept.	29 Sept.
Ongaran	5 Sept.	17 "	22 "	11 Oct.	13 Oct.
Sindoro *	19 "	1 Oct.	6 Oct.	26 "	28 "
Salak	3 Oct.	15 "	20 "	9 Nov.	11 Nov.
Lawoe	17 "	29 "	3 Nov.	23 "	25 "
Ardjoeno	31 "	12 Nov.	17 "	7 Dec.	9 Dec.
Goentoer *	14 Nov.	26 "	1 Dec.	21 "	23 "
Merapi	28 "	10 Dec.	15 "	4 Jan.	6 Jan.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e Klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**
De Agenten: **Eijkenslytters & Tromp, Anna Paulownastraat 1d, 's-Hage.**

De **KANTOREN** van **Mr. B. R. W. A. Bar. Sloet van Hagensdorp** te **AMSTERDAM:**
Maatschappij tot Expl. der Suikerfabriek «Kalibagor»,
Naamlooze Vennootschap Suikerfabriek «Poerwokerto»,
Cultuur Maatschappij «Gogo-Niti»,
Cultuur Maatschappij «Penampean»,
Sindang-Redjang Cultuur Maatschappij,
Landbouw Maatsch. «Huygen de Raat»,
Naaml. Venn. «Dagblad De Locomotief»,
zijn **VERPLAATST** naar:
BEURSGEBOUW, Kamers 11-12.
Het telefoonnummer blijft 2287.

AMBALOHOUT.
Van dit zoo fraaie meubelhout van **Bangka**, zijn uit de hand **TE KOOP:**
Prachtige Kasten,
Ronde Tafels,
Een Tafel met Inlegbladen,
Kleine Tafels, enz. enz.
Te zien en te bevragen: **Paul Krugerlaan No. 70** iederen **DONDERDAG, ZATERDAG** en **DINSDAG** van 11 tot 2 ure.

Bekroond met Gouden en Zilveren Medailles.
Spiegel- en Lijstenfabriek, Kunsthandel
VAN **P. J. CRAMWINCKEL & ZONEN,**
HOFLEVERANCIERS — DEN HAAG.
Fabriek en Kantoor: **NIEUWE HAVEN 140-141.** Teleph. Interc. N°. 112
Filiaal: **PIET HEINSTRAT 81.**
Uitgebreide keuze geëncadreerde Gravures, Platen en Foto's, Spiegels, Portretlijsten en Morastandaards.
Encadrementen voor Schilderstukken, Gravures, Platen, Photographiën enz.
Oververgulden en repareren van Spiegels en Schilderlijsten. Schoonmaken van Gravures, enz.
Mora's op iedere maat leverbaar. Export naar Oost- en West-Indië.

In het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn **DE KATOENBAAL**
NOORDEINDE 15-17 A.
vindt men eene zeer groote sortering van vele **DAMESARTIKELN** voor Huishouding, Kleeding enz.
Dr. LAHMANN'S onderkleeding.

INSTITUUT voor **Tandheelkunde en Tandtechniek**
J. DUVAL, Tandarts. JULIUS LOHAN, Tandtechniker.
Oranjeplein 91. — Den Haag. — Oranjeplein 91.
Telefoonnummer 1086.

WONINGGIDS voor 's-**GRAVENHAGE** en **OMSTREKEN**
opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma **FALKENBURG & Co.**
's-**GRAVENHAGE, Dennenweg 64,**
wordt op aanvraag gratis toegezonden.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te 's-**GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

Vereeniging **OOST en WEST.**
Afdeling 's-Gravenhage.
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195**, zijn van **10-12** en van **2-4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer **G. C. A. DE WITT, de Perponcherstraat n°. 93.**

En modiste die werk in Oost-Indië zoekt. En Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch. Drie jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap. Eene ook voor lectrice. Een bekwaame linnennaaster. Drie jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen. Een gegogerd Onderofficier der Genietroepen zoekt een betrekking voor loopend beheer; schrijfwerk of eene eenvoudige administratie; ook kantoorwerk in die richting. Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz. Een Dameles geven in teekenen en portretschilderen. Een geroutineerd boekhouder 5 jaren als zoodanig in een hotel te Parijs werkzaam. Is tevens correspondent in de moderne talen. Uitmuntende referentien. Twee Dames voor pianolessen. Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester. Eene Dame te Leiden voor het maken van uitzetten. Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma). Eene Dame voor Zanglessen.	En Heer voor Corrector aan eene drukkerij. Drie Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indië gaan. Vier Dames om bejaarde dame gezelschap te houden. Twee Dames zoeken plaatsing als Steno-graaf, ook voor les geven. Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonduren gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek. Drie Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd. Eene Juffrouw voor Depôthoudster. Drie gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking. Eene Dame v/h maken van fijne handwerken. Een Dame voor administratieve betrekking. Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan. Twee gep. of, reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking. Een geg. Conducateur der art. O.-I., met uitstekende aanbevelingen, voor admin betrekking, toezicht houden in fabriek, concierge, enz.

Aan een correspondent uit Paramaribo aan de *Amigoe di Curaçao* ontleenen wij het volgende omtrent den Lawa-spoorweg:
„De spoorlijn gaat van de stad onmiddellijk in het gezondste district van Suriname. Op eenige minuten afstand van de statie Marianella, komt een hoofdstation en een hospitaal voor de beambten en het werkvolk van den spoorweg. Men is thans reeds bezig met de gebouwen. En dat er eene inrichting zelfs als sanatorium voor zieken uit de stad zal komen, heb ik uit zeer vertrouwde bron. Verder vertelt men als zeker, dat er drie geneesheeren komen, van welke twee met de treinen op en neer zullen trekken, dus de werklieden volgen zullen.”
Den 1sten dezer is de directeur van de surinaamsche spoorwegen, Jonkheer J. C. van Reigersberg Versluys per west-indische mailboot naar Paramaribo vertrokken.

Stelt Nederland belang in Indië?
Bij het doorlezen van den *Indischen Gids* van Augustus vonden wij een zonderlinge collectie bewijzen voor de belangstelling van Nederland in Oost-Indië, die geput was uit het Algemeen Handelsblad van 26 Juli j.l.:

„Voor de Rijsche zending wordt ruim f 10.000 'sjaars geconstrueerd.
Voor de protestantsche zending in Nederland wordt jaarlijks een half miljoen gulden beschikbaar gesteld, terwijl ook de katholieken zich niet onbetuigd laten.
In 1873 werd in korten tijd in Nederland een kapitaal som, men meent f 350.000, bijgebracht voor de stichting van het Seminarie te Bepok.
Toen de zending Hoekendijk geld vroeg om den hongersnood in Indramajoe te lenigen, ontving de Nederlandsche Zendingvereniging in een paar maanden f 4756.20.
Dit alles zijn, dunkt ons, overtuigende bewijzen, dat er in Nederland veel belangstelling is voor het Zendingswerk, maar niet, dat de algemeene belangstelling van Nederland voor Indië groot is.
Daartegenover staat de betrekkelijk geringe som (± f 20000) door „Oost en West” in meer dan een jaar tijds voor den nood op Java bij elkaar gebracht en het geheel ontbreken van eenige leekenpoging, om, naast de inrichtingen van b.v. den heer van Emmerik en Mej. Jansz, iets van denzelfden aard tot hulp van den Inlander tot stand te brengen.

„Gaf in 1880 het Nederlandsche volk niet ruim voor Krakatau?”

Gaf in 1883 niet iedereen ook buiten Nederland voor Krakatau?

Gaf in 1902 het Nederlandsche volk niet ruim voor Martinique?

„Hoeveel werd er gegeven voor Zuid-Afrika!”

In het „waters- en voedingsnoodverslag”, dat wij in ons Hoofdartikel van heden opnieuw bespreken, kan men lezen, hoeveel ellende er in diezelfde perioden in Midden-Java werd geleden!

Wij begrijpen niet, wat het Alg. Handelsblad er toe gedreven heeft, om drogredenen te zoeken teneinde te trachten belangstelling van het Nederlandsche volk te stellen: „Heeft men nu recht te zeggen, dat de menschen in „Nederland niets om de menschen in Indië geven?”

Zeker geven gelukkig de menschen in Nederland wel iets om de menschen in Oost-Indië, even goed als ze belang stellen in de menschen van veel andere landen en streken.

Maar dit bedoelt toch zeker het A. H. B. niet, waar het de vraag behandelt: *Stelt Nederland belang in Indië?*

Just het gemis aan voldoende algemeene belangstelling in onze overzeesche koloniën en bezittingen, was een der redenen van de oprichting der Vereeniging „Oost en West” en waar wij nu werkelijk ernstig veld winnen en meer en meer die belangstelling gaan ondervinden, mogen wij het niet onweersproken laten als een onzer groote bladen, dat van ouds her de reputatie heeft zich veel met Indië te bemoeien en er veel van te weten, de stelling gaat verkondigen dat er over *Nederlands belangstelling in onze Koloniën niet te klagen valt, ja zelfs reeds dertig jaar geleden, niet te klagen viel!*

PROPAGANDA.

Van J. H. ontvingen wij, hoofdzakelijk naar aanleiding van het door den heer Berckenkamp geschrevene in ons nummer van 30 Juli, op nieuw een ingezonden stuk, dat wij echter met het oog op onze beperkte plaatsruimte, ditmaal tot onze spijt niet woordelijk kunnen opnemen.
In hoofdzaak meent J. H., dat goede geschiedenisboekjes van Indië wel nimmer zullen ter wereld komen, omdat men ze, als de onpartijdige waarheid er in vermeld wordt, op de scholen niet zal toelaten. Als voorbeeld haalt hij aan: onze eigene vaderlandsche geschiedboeken.

Wij zijn dit niet geheel met hem eens, want nu reeds spannen zich verschillende ernstige personen in om het geschiedkundig onderwijs op beteren en meer humanitaire leest geschoeid te krijgen. — Bij hetgeen O. en W. tot nu toe beoogde was er echter slechts sprake van goede, liefst geïllustreerde hoofdzakelijk voor kinderen bestemde verhalen, de land- en volkenkunde der verschillende deelen van Oost- en West-Indië betreffende. Die kunnen best zóó geschreven worden, dat niemand ze op den index van verboden boeken zal kunnen zetten.
Verder geeft J. H. te kennen, dat hij, wat de propaganda van „Oost en West” betreft, wel dankbaar is, maar niet voldaan. Hij maakt, omtrent de verhouding tusschen *minimum contributie* en *abonnement* dezelfde opmerking, die de heer Abell reeds maakte en waarop wij in ons vorig No. hebben geantwoord.

Ook zou hij, met ruime hand, gratis het K. W. willen verspreid zien, om op die manier de kennis onder het volk te bevorderen en leden te winnen. Wij hebben die periode van ruime gratis-verspreiding achter den rug en ze heeft ons ongetwijfeld vooruitgebracht. Op den duur kost ze echter véél geld en dat hebben wij niet. Dubbel en dwars is het daarom noodig, dat al onze leden, die overtuigd zijn, dat zij daardoor een goed werk doen, *persoonlijk propagandamaken*.

Verder raadt hij ons aan om in 't Koloniaal Weekblad veel meer critiek uit te oefenen op hetgeen andere Nederlandsche bladen over Indië zeggen, dit is, zijns inziens, de manier om veel gelezen te worden en de aandacht te trekken.

Meer en voor het publiek goedkoop voordrachten en lezingen, zegt ten slotte de heer J. H., en hierin heeft hij 't zeker bij 't rechte eind. Wij brengen dit gaarne onder het oog der afdeeling-besturen, die ongetwijfeld alles zullen doen, wat hunne krachten en middelen toelaten.

RECLAMES.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 119 a

Gewaarschuwd wordt tegen arglistige nabootsing.

ALLE MODERNE

TALLEN

Onderwijs Vertalingen

INGEZONDEN.

„A very secondrate critic”?

In „De Padanger” van 17 April j.l. komt van de hand van den heer De Waal van Anckeveen, een critiek voor over het Mal. tijdschrift *Bintang Hindia*. De criticus begon met de proclamatie van mijn minderwaarde als medewerker, omdat ik mijn naam schrijf met een *v* in plaats van met een *f*.

De letter *v*, zeide de heer De Waal van Anckeveen, komt niet in het Maleisch, Arabisch en Perzisch voor. Hieruit volgt, redeneert hij, dat ik mijn naam foutief schrijf.

Verder ontzegt de heer De Waal van Anckeveen mij het recht, mij Maleier te noemen, want ik ben te Benkoelen geboren.

Ik verzoek den heer De W. v. A. het mij ten goede te houden, dat ik zoo vrij ben hem er opmerkzaam op te maken, dat ik niet geboren ben met een pen in mijn rechter- en een stukje papier in mijn linkerhand, al schrijvende het woord, dat men gebruiken zou om mij te noemen. Eens ieder mensch, is mij mijn naam gegeven. Eerst later, op de inlandsche school, leerde mijn onderwijzer mij schrijven. Toen ik schrijven kon, moest ik mijn naam spellen, zooals ik nu gewoon ben dat te doen. Daarom, dat weet ik niet. Evenals nu was ik toen geen orientalist.

Op alle papieren, die voor mij van waarde zijn, is mijn naam ook zóó geschreven en niet anders.

Men veroorloof mij hier meê te deelen, hoe de praaties over de foutieve spelling van mijn naam in de wereld zijn gekomen:

Het was ongeveer tien jaren geleden, dat Dr. Snouck Hurgronje mij verzocht, eens in de week bij hem te komen, om samen een menangkabouwshandschrift te lezen. Bij deze gelegenheid zeide eens deze groote arabicus, dat mijn naam *verstaanbaar* zoude zijn, wanneer ik heette: *Mohamad Rafa-i*, want deze naam beteekent *Mohamad van Rafa'*. (Rafa' is de naam van een plaats in Arabië). Het woord *Abdoel*, dat dienaar beteekent, zou voor het woord *rafa'* misplaatst zijn.

Dr. S. H. zeide echter niet, dat mijn naam foutief gespeld was, want als ik Abdul Rivai heet en de naam wordt zóó geschreven, dan heet ik niet *Mohamad Rafa-i*.

Toen ik met dr. Fokker kennis maakte, deelde ik hem mede op zijn vraag: of ik een Europeaan was?, hde mijn naam gespeld had moeten worden, wil die verstaanbaar wezen.

De heer De W. v. A. voelt zich blijkbaar groot, waar hij de stelling opwerpt:

„Ben je een Maleier, dan dien je een maleischen naam te dragen, die volgens de maleische spelkunst (!) moet worden geschreven.”

Passen wij even deze stelling toe op den naam De Waal van Anckeveen.

Hij is een Hollander, zijn naam moet dus, volgens de hollandsche orthographie, geschreven worden: *De Waal van Anckeveen*, zonder *c*. Redeneerende als de heer De Waal van Anckeveen zou men kunnen zeggen, dat de heer De Waal van Anckeveen geen Hollander is, getuige de vreemde letter *c* in zijn naam.

Ik kan mij niet begrijpen, hoe een ernstige man als de heer De W. v. A., een dergelijke opmerking kan maken.

De heer De Waal van Anckeveen heeft zeker het artikel van dr. Fokker in dit blad en in het „Algemeen Handelsblad” gelezen, waarin „het *v*-vraagstuk” van mijn naam werd behandeld, maar de redacteur van „De Padanger” wist niet, dat dr. Fokker daaromtrent een andere mening is toegegaan, sedert wij „het vraagstuk” mondeling hebben behandeld.

Nu iets over de tweede opmerking van den heer De Waal van Anckeveen.

„Daarbij komt”, schreef de redacteur De Waal van Anckeveen, „dat A. R. geen Maleier is: hij is een Bengkoelees”. „A. R.'s moedertaal is het Maleisch dus niet.”

Wie zou niet verbaasd staan, deze redeneering uit den mond van den heer De W. v. A. te vernemen, die door zijn vak toch een grotere kennis van de praktische ethnologie v. N.-I. hebben moet.

Passen wij even deze redeneering toe en nemen wij één uit de vele voorhanden liggende voorbeelden.

Mijn vriend, de heer Otto Knaap, die volgens het oordeel van letterkundigen in Holland, uitstekend Nederlandsch schrijft, is op Java geboren en heeft het grootste gedeelte van zijn leven op Java doorgebracht. De heer Knaap is dus geen Hollander. Des heeren Knaap's moedertaal is het Nederlandsch dus niet. Bijgevolg kan de heer Knaap geen Nederlandsch schrijven.

Voelt de heer De W. v. A. niet, wat een onzinnige redeneering hij er op nahoudt? Voelt hij niet, dat hij den bal geheel mislaat?

Als bewijs van de kennis van het Maleisch van den heer De W. v. A., diene voorloopig het volgende schrijven van een maleier van Djohor.

Ter toelichting worde hier meêgedeeld, dat de briefschrijver een echte Maleier is. Hij draagt niet alleen een *arabischen* naam, maar is bovendien een familielid van den Sultan van Djohor en te Djohor geboren en grootgebracht. Een beter bewijs, dat in zijn aderen maleisch bloed vloeit, is haast ondenkbaar, niet waar?

Na ontvangst van de critiek in „De Padanger”, schreef ik dezen echten Maleier, die getoond heeft een grondige studie van zijn taal gemaakt te hebben, een uitvoerigen brief, waarin ik zijn opinie vroeg omtrent de door den criticus De W. v. A. gemaakte opmerking over mijn artikel in de *Bintang Hindia*. Hij is echter intusschen naar Londen gegaan, waarom ik hem een tweede schrijven zond, dat evenwel niet zoo uitvoerig kon zijn als het eerste, daar ik vreesde, hem in zijn nieuwe verblijfplaats lastig te zullen vallen.
Uit het ontvangen antwoord citeer ik het volgende:
Londen 29,6 1903.

Dear Sir,
On leaving Johore, I forgot to write to you, as we were in such a hurry, being obliged to be in London in the beginning of April. I was also unable to find time to write on arriving in England.

As to Mr. de Waal's criticism of your paper, I will now give you my opinion of it.

I have had the cutting from the „Padanger” translated for me by a Dutchman here, and, so far as I can see, Mr. de Waal van Anckeveen must be a mere cipher in Malay, and at the same time a very secondrate critic. What in the name of goodness has the spelling of your name to do with your paper?

It is hardly suitable to inform you here how the Malays in the Straits and Malacca value your paper, but I can assure you that it takes a very high place in their esteem. As to your questions, I give the answers here under:

1. „Do the Malays in Johore say „berenti” or „ber-lenti?”
We say „berenti”.
2. „What does „bekas-moerid” mean?”
It means „ex-pupils” (old boys).
3. „Do the Malays say „ma'nikam” (wa „hamzah” behind „a”) or „manikam”?”
The Malays say „ma'nikam”. *Manikam* (pronounced „Me-nikam”) is the verb „tikam” value the prefix „ma”.

In conclusion, I shall be at all times pleased to furnish you with all the help in my power in what concerns the so-called Johore-Malay, or to be of assistance to you in any other way.

Yours sincerely,

R. S.

Ik wil met de aanhaling van dit schrijven mijn artikel over deze zaak in het Koloniaal Weekblad besluiten. Op het taalkundig gedeelte van de critiek van den heer De Waal van Anckeveen kom ik t. z. t. in de *Bintang Hindia* terug.
Amsterdam, Juli 1903.

ABDUL RIVAL.

Op verzoek van den heer A. R. namen wij dit stuk op, omdat ook vroeger over de spelling van zijn naam in ons blad geschreven werd.

R. C.

Van vreemde Koloniën.

Algiers en het landbouw-crediet. Van de hand van den bekenden Chailley-Bert verscheen in de *Dépêche Coloniale* een artikel over het vorengenoemde onderwerp.

De heer Chailley-Bert herinnert aan de uitspraak, verval in het bekend geworden rapport van Burdeau op de begroeting van Algiers: „Het is de bodem, waaraan Algiers uitsluitend zijn rijkdom ontleent,” eene uitspraak, die nog ten volle toepasselijk is op den huidige toestand. Nog altijd vormen het graan en de wijnbergen de beide steunpilaren, waarop de kolonie steunt. Wel zullen er waarschijnlijk in verloop van tijd nieuwe hulpbronnen worden geopend, zooals b.v. de mijnindustrie, maar deze bevindt zich nog in een staat van kindsheid, zoodat zonder overdrijving kan worden gezegd, dat de landbouw de voornaamste hulpbron is, waaruit zoowel belasting-schuldige als het bestuur van Algiers putten.

De landbouw in Algiers heeft meer dan één factor tegen zich. Het klimaat is er onderhevig aan buitengewone droogten, waardoor niet alleen velden en wijngaarden plotseling kunnen worden vernietigd en de kudden gedecimeerd, maar ook niet gerekend kan worden op de middelmatige oogsten, tusschen twee goede in, waarbij de europeesche landbouw het leven houdt. Den algerijnschen kolonist ontbreekt het veelal, ja gewoonlijk aan kapitaal. Wel zijn er, die in die zeventig jaren nadat de fransche troepen in Algiers landden, daar fortuin hebben gemaakt, maar daartegenover staat de aanhoudende toevloed van arme kolonisten, die van den bodem hun dagelijksch brood verwachten. En waren het allen nog maar werkelijke landbouwers, doch te dikwijls zijn het verongelukten, lieden, die in de steden hun geluk beproefden en niet slaagden en dan hun laatste hoop op den algerijnschen bodem vestigen, waar velen het dan nog te groot-scheeps aanleggen en — natuurlijk ook niet slagen.

Naast de europeesche kolonisten treft men in Algiers echter ook inboorlingen aan, die van den bodem ook alle heil verwachten. Zij voelen zich niet ongelukkig onder de fransche heerschappij en zijn aanmerklijk in aantal toegenomen. De bekende adviseur der nederlandsch indische regering, dr. Snouck Hurgronje, verzekerde den heer Chailley-Bert, dat de, uit de fransche koloniën afkomstige Mekka-gangers zich volstrekt niet slecht uilieten over het fransche bestuur en zich ook niet rekenden onder diegenen, die er, onder vreemde heerschappij, het slechtst aan toe zijn.

En toch kan niet worden ontkend dat de inboorlingen in het afgelopen zeventig-jarig tijdvak een gedeelte hunner gronden hebben verloren, dat de weidevelden voor hunne kudden nu zeer beperkt zijn, en dat zij langzamerhand, in veel grooter getale dan vroeger, van de kust naar het binnenland zijn teruggedrongen, waar het afwisselend klimaat hen ten eerste beproeft, terwijl zij, meer nog dan de europeesche kolonisten, geen begrip van sparen hebben en tengevolge van slechte, ten deele slecht begrepen, ten deele niet opgevolgde of uitgestelde wetten, van een deel hunner bezittingen zijn beroofd en, meer dan tevoren, aan de woekeraars zijn overgeleverd.

De woeker is een der plagen van Algiers. De kolonisten lijden er onder maar de inboorlingen nog veel meer. Er is van de zijde van het fransche bestuur niet alles verricht wat men kon doen, doch er zijn toch reeds eenige maatregelen getroffen. Men denke hierbij niet aan dewet van 13 April 1895, waarbij dewettige rentestandaard werd verlaagd. Zulke wetten zijn bij de geboorte reeds veroordeeld om niet te worden nagekomen. „Zoolang er weinig vooruitziende lieden en ook hebzuchtige menschen bestaan, en deze lieden tot elkander kunnen komen, zal de woeker een plaats innemen in hunne onderlinge transactien”, zei Burdeau in zijn, in 1891 uitgebracht en hierboven aangehaald verslag. Beter geneesmiddelen tegen de bedoelde kwaal dan de, daartoe in het leven geroepen wetten, zijn de verschillende instellingen, waardoor het crediet nader gebracht is tot de inboorlingen en kolonisten onder minder bezwarende voorwaarden.

Ongelukkigerwijze blijven juist diegenen, die het meest den bijstand van het crediet behoeven, tengevolge van de weinige zekerheid van het pand, verstoken van de hulp dier instellingen, en zien zij zich genoodzaakt om zich tot den woekeraar te wenden.

Algiers wemelt van woekeraars van alle rassen en godsdiensten: Europeanen, Joden, Arabieren, Moabieten, die de meest onbeschaamde eischen stellen. In het district Ain-Bessem eischt de europeesche woekeraar 20 procent van zijn geld, de Arabier 35 tot 40 en de Moabiet 80 procent. Voor het leenen van zaad geeft de Europeaan 2 zakken op voorwaarde dat hij er 3 terug krijgt, de Arabier 1 voor 2 en de Moabiet 1 voor 3. In het district Palestro eischen de Kabylen 80 tot 150 procent rente; in Soek-Ahras 75; en in Lalla-Marnia 200 procent. De heer Colin, thans afgevaardigde voor Algiers, noemde een geval, waarin een woekeraar 50 tot 60 procent daags waagde te vragen, terwijl dienzelfden man bij zijne begrafenis uitgeleide werd gedaan door een dankbare menigte, die den lof zong van den „menschenvriend”.

De woekeraars wekken de verontwaardiging der staatshoudkundigen en van de wetgevende macht op, maar oogsten den dank van hen, die door hen worden gevuld. Niet lang geleden wierp de bevolking van een dorp in Engelsch-Indië zich verwoed op eene bende, die het waagde een poging te doen om bij den *boenja* (zetter, maak er geen boeaja van, zooals de vorige keer) of geldschietor, alias weldoener van het dorp in te breken.

De woeker zal eerst verdwijnen, wanneer het eerlijk

crediet zich in ruime mate en op billijke voorwaarden aanbiedt, is een axioma, dat ook voor onze koloniën evenals voor elk ander land ter wereld geldt.

Dat de ondervinding daarbij wel eens leert dat goede bedoelingen niet altijd uitvoerbaar zijn, bewijst de volgende opmerking van den heer Chailley Bert: „De, zelfs meest gerechtvaardigde wenschen der crediet-zoekenden kunnen het niet altijd opnemen tegen de werkelijkheid der feiten. . . . Men zal zulks ontwaren bij de studie der geschiedenis van de verschillende, achtereenvolgens in Algiers opgerichte crediet-instellingen.”

Wij hopen omtrent die geschiedenis het een en ander van genoemden schrijver te vernemen en komen dan op dit onderwerp terug.

Britsch Guyana. De engelsche regeerings-commissaris voor den landbouw in West-Indië, sir Daniel Morris, gaf in zijn officieel verslag van zijn jongste bezoek aan Britsch-Guyana hoog op van den arbeid van het onlangs opgerichte departement van landbouw en zwaait den kolonisten daarbij lof toe voor den geest van vooruitgang, die hen bezield. Naar aanleiding van de proeven op Vergenoegen-Estate met verschillende machines voor het bewerken van den bodem enz., merkte de heer Morris op, dat wat hij zag hem overtuigde, dat de proeven voldoende hebben aangetoond, dat men met succes het ploegen door middel van stoom op de suikerondernemingen in de kolonie kan toepassen. Met betrekking tot de katoen-cultuur meende de heer Morris dat, indien de groote uitgestrektheden gronds langs de kust van de Demerara tot de Berbice-rivier behoorlijk konden worden gedraineerd, hij geen enkele reden weet waarom men er niet weer tot de katoen-cultuur zou overgaan, die aan een groot gedeelte van de bevolking werk zou verschaffen, dat nu weigert op de suikerondernemingen te werken. Ten slotte zegt het rapport:

De twee factoren waarvan de toekomst van den landbouw in Britsch-Guyana afhangt zijn het draineeren van den grond en de werkrachten. De eerste legt het meeste gewicht in de schaal. Er kan van ontwikkeling van den landbouw, ten minste in de kuststreken geen sprake zijn, wanneer daarmee niet degelijk rekening wordt gehouden. De kosten zouden enorme uitgaven eischen. Maar wanneer dan later zulke terreinen door negers en anderen konden worden bebouwd, zonder dat zulks invloed zou hebben op de voor de suikerondernemingen noodige werkrachten, zouden die uitgaven ten volle gerechtvaardigd blijken. Op het oogblijk legt de creoolsche bevolking weinig lust aan den dag om zich op den landbouw toe te leggen. Hare pogingen in dit opzicht waren tot nu toe weinig ernstig en onbevredigend. Misschien zou door het departement van landbouw iets kunnen worden gedaan om die lieden tot werken aan te sporen. Intusschen bepalen zich de meer hoopvolle teekenen tot de domeingronden langs de rivieren en andere terreinen met natuurlijke afwatering.

De *Ocimum viride* of koortsplant. Eenige maanden geleden maakten wij melding van de ontdekking door kapitein Larymore in Noord-Nigeria van de koortswerende eigenschappen van de *ocimum viride*. Eigenlijk kan er hier van geen ontdekking worden gesproken, waar kapitein Larymore zelf mededeelt dat het nuttig effect van de *ocimum viride* reeds sedert onheuglijke tijden bij de inboorlingen van Afrika is bekend geweest en waarschijnlijk hare heiligheid onder de Hindoes aan de erkenning van beoelde eigenschappen heeft te danken.

Nu werd evenwel aan de *Times* meêgedeeld, dat in de kolonie Sierra Leone door den eersaanwezend geneesheer, Dr. Prout, genomen proeven zouden hebben uitgezonden, dat genoemde plant in het geheel geen bescherming tegen de malaria verleent, daar zij de muskieten niet op de vlucht jaagt. Der anopheles kan 't niets, hoegenaamd niets schelen of er een *ocimum viride* in de buurt is of niet. Als het bestee lust heeft om zich aan menschenbloed te vergasten en in rull daarvoor de malaria-bacil achter te laten; kan geen *ocimum* hem daarvan terug houden. Zoo zei Dr. Prout en de directeur van de Kew-Gardens in Engeland, die in dank een exemplaar van de plant van kapitein Larymore ontving en sedert uit alle landen der wereld verzoeken om toezending van zaad kreeg, verklaarde nu ook, dat de in Sierra Leone genomen proeven alle geloof in *ocimum viride* hebben vernietigd.

Kapitein Larymore kwam nu tegen die uitspraak ook in de *Times* op. Hij schijnt te twijfelen aan den ernst, die bij de proeven in Sierra Leone zou hebben voorgezet en houdt staande, dat de *ocimum*, die hem door de inboorlingen van Nigeria werd gegeven, het gewenschte effect heeft. Wat hemzelf aangaat, zal hij steeds bij verblijf in tropische luchtstreken trachten zijne woning met een heg van die plant te omringen, evenwel niet als eenig afdoend middel maar om de, door kinine en klamboes verkregen betrekkelijke zekerheid tegen malaria-infectie te verhoogen.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Mercur. 11 Augustus 1903. No. 32.

Jhr. Mr. van Haften: Bijdrage tot de oplossing van het wortelvraagstuk (vervolg). Proefstation voor suikerriet in West-Java „Kagok” te Pekalongan. — Dr. H. van Capelle: Beschouwingen naar aanleiding van van Bemmelens chemisch onderzoek van eenige grondsoorten uit Suriname. — Verslagen van Maatschappijen. — Dividenden. — Enz.

Indisch Militair Tijdschrift. Af. 7, 1903.

Ducimus; Over de zedelijke vorming van het kader. — v. d. B.: Wat leert ons de Zuid-Afrikaansche oorlog (vervolg). — Ch. Kiës: Een en ander over het marcheren en het in stelling komen der veldartillerie tegenover een buitenlandschen vijand. — H. C. de Waal: Een vergelijkende reglementstudie, getoetst aan de practijk. — A. F. H.: De nieuwe afstands-meter van Fuess volgens, enz. — J. A. Vink: De financieele positie van den indischen officier. — Roelofsma: Eene andere lezing van art. 87 R. L. dan die in „De Rechtspleging bij de landmacht en de getuigenverhooren”, voorkomende, enz. — S.: Wenken voor den strijd tegen den inlandschen vijand. — C. F. H. Tückermann: Inhoudsopgave van het Indisch Mil. Tijdschr. — Enz.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	14 Aug. 28 Aug.	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	3 Aug. 22 "	11.30 "s av.
Genua, Nederland,	11 " 25 "	9.15 "s av.

(Suppletore verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

Marseille, Lloyd,	11 Aug. 1 Sept.	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	22 Aug.	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	14 " 23 "	1.-mid.
Napels, Duits dienst,	17 " "	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletore verzending van brieven, briefkaarten en aangetoekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletore verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

ADVERTENTIËN.

P. Happel Jr.
 CUISINIER.
 v. Kinsbergenstraat 85d,
 DEN HAAG.

Afzending van Diners.
 Koude en warme Schotels.

Eduard Pelger,
 MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
 Prinsestraat 39,
 's-GRAVENHAGE.

Th. A. A. SIMONIS
 34 GROENMARKT,
 over de Prinsestraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken
 volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
 EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
 Machinale Stoomzuivering
 van Bedveeren.
 Wasschen, opmaken en
 repareren van beddegoed.

Corsmit Brosseis & Co.
 Meubelfabrikant
 DEN HAAG.

Compleete Meubilerie,
 benevens verhuur van Meubilair.
 Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
 » Bovenhuis » » 20.—
 » geheel huis » » 40.—
 Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.
18, WAGENSTRAAT 18.

A. J. MESKER,
 MEUBELFABRIKANT.
 Hofspui 81. Telefoon No. 240. 's-Hage.

Inrichting voor COMPLETE MEUBILERINGEN,
 zowel in koop, als in huur.
 Complete Ameublementen voor geheele huizen,
 boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
 Gemeenbildeerde Huizen te Huur,
 waarbij:
 Huizen met 10 Kamers f 100 per maand.
 Benedenhuis ad » 45 per maand.
 Bovenhuis ad » 60 per maand.
 Geheele Inrichtingen steeds voorradig.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Simplex Rijwielen.
 Gramophones.
 Sport-Artikelen.
 Sport-Kleding.
 FRANS ERNST,
 Buitenhof 1, 's-Hage.

AGUILAR'S
 PORT-, SHERRY, MADEIRA
 en sijne TAFELWIJNEN,
 zijn alom bekend.
 Hoofdkantoor:
 Heerengracht 3, Den Haag.
 Bijkantoor:
 BATAVIA, B. DE BAS & Co.
 Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
 Agentschappen op alle Hoofdpijntsen
 in Ned. Indië.
 Interc. Telefoon 264.

A. SCHARENBERG,
 Hofleverancier.
 GROOTSTE KEUZE
 IJskannen, IJsepletjes en Schepjes
 IJ- en Koelmeesters.
Sambal-Schotels.
 DEKSELS voor GLAZEN.
 5 1/2, 6 1/2, 7 1/2 en 8 1/2 cM. middellijn.
 VINGERKOMMETJES.
 's-Gravenhage, Hoogstraat 43.

Vraagt offerte voor Ned. OOST- en WEST-INDIË.
 Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 216

En gros. En détail.

Hoofd-Depôt
 (voor 's-Gravenhage)
 van af
15 October 1884
 van het **ECHTE**
 Prof. Dr. G. Jaeger's
**NORMAAL-
 ONDERGOED,**
 voor Heeren, Dames en
 Kinderen,
 in Winter- en Zomer-
 qualiteit,
 uit de Fabriek der
 Heeren
Wilh. Benger Söhne,
 Stuttgart,
 tot de laagste prijzen

Lijders aan Sicht en Rheumatiek ten
 eerste aanbevolen.

A. Vahle & Co.
 DEN HAAG, Hoogstraat No. 14
 — Telefoon 1218 —
 ROTTERDAM, Hoogstraat 340.
 — Telefoon 2937. —

OVERHEMDEN
 NAAR
 MAAT.
Glöster
CHEMISIER
 HOOGSTRAAT 24/26, DEN HAAG.

CHRISTN. ALKA, voorheen ALKA en WECKESSER,
Paviljoensgracht 21a. 's-Gravenhage.
 Fabriek van alle soorten Koperen en Houten Blaasinstrumenten.

Leverancier zowel Binnen- als Buitenlandsch voor **HARMONIE-, FANFARE- en STRIJKORCHESTEN.**
 Specialiteit in
 Saxophons, Obo's, Engelsche Hoorns,
 Fagotten, Bas-Clarinetten,
 Böhm-Clarinetten en Böhm-fluiten.
 enz. enz.
 Clarinetten van hout en caoutchouc.
 Scherp concurrerende prijzen.

LOA PO SENG & Co.
WELTEVREDEN, BATAVIA.
 Belasten zich gaarne met de verzending, voor wederverkoopten, van Indische
 Provisiën enz. enz. Men vergete niet bij aankomst in Indië evengemelde firma
 als leveranciers te nemen, handelaren in provisiën, dranken, mode-artikelen enz

WILM. E. JANSEN JR.
 MAGAZIJN VAN
ECHTE RIETEN KOPFERS, REIS-ARTIKELN,
Fijne Lederwaren.
ZEESTRAAT 14. — DEN HAAG.

VERMEULEN'S Fotografisch Atelier,
 Toussaintkade 11, 's-Gravenhage,
 is de meest gunstig bekende inrichting
 VOOR
Moderne Fotografie.
 Vluggende en artistieke afwerking.
 Zeér billijke prijzen.

MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELN.
 Meubilerie. Stoffering. Decoratiën.
H. P. MEIJS,
 Reinkenstraat 25, Den Haag.
GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.

Abonneert U op de
Bintang Hindia.
 Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
 Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
 Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.
 DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
 De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
 „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”,
 HAAGPOORT 4.
Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

C. HOYNG,
 Den Haag. — Utrecht.
 Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,
 speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.
 Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
 Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
 Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
 CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.
 WONDEROLIE-PASTILLES }
 INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGERINGEN.
 Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg,
 Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.
 Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
 Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.

Chaussures Françaises et Americaines
A. Kogels & Zoon,
 56. Prinsestraat 56. — 's-Gravenhage.
 Ruime Keuze
Strandschoenen en Reispantoffels.

F. H. BOTHE,
 21, Veenestraat -- Den Haag.
 SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
Nouveaute's voor elk seizoen.
 STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKPRIJZEN.

**ETABLISSEMENT VOOR
 PEDI-MANICURE BEHANDELING.**
 Anglo-American Therapie.
SCHOONHEIDS-MASSAGE,
 Gezichtstoombaden, Electriche Gezicht- en
 Schoonheids-Massage.
 (Systeem Heinrich Simons, Berlin).
 Consult lederen dag van 2-4 uren.
Willemstraat 77, bij de Mauritskade.
 's-GRAVENHAGE.

SIEGEL-PIANINO.
 'Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandsche autoriteiten, Musici en Technici.'
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van
 Muziek-Instrumenten,
 voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

Lambert Waterreus,
 Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
 TELEFOON 1447.

Ontvangen: Witte en Zwarte Ketan.
 Versche Kruiden: Laos-djahé, Koenjit, Temoe koentjie,
 Ketella, Bangkoewang, Temoe Lawak, Manissans,
 Samballans, Boemboe's.
 Gebroken Mie 20 cts. de 5 ons (tijdelijk).
 VERSCHE PISANG.

W. J. van der Broek,
 Mr. Vleeschhouwer.
 1ste van den Boschstraat 103, Den Haag.
 TELEFOON 163.
 Blijft zich voortdurend aanbevelen voor Prima kwaliteit RUND-, KALFS-,
 LAMS- en ZUIGLAMS-VELEESCH.
VRAAG PRIJSCOURANT.

OOST en WEST.
 RESTAURANT
LAAN VAN MEERDERTVOORT 195.
 Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.
 Des Zondags van 12 tot 3 ure n.m.
 Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
 Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajoer of kerry, één vleeschgerecht en één
 sambal (plat du jour) / 0.70.
 Diné / 1.25 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.